

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorităților și instituțiilor 1000 lei
de onoare 500 ..
particulari 250 ..

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 31

SAMBATA 27 Iulie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ISTORIA ROMÂNEASCĂ ȘI ROMÂNIA VIE

de CONSTANTIN NOICA

Există o Românie pe care nu trebuie în niciun caz s'o re-trăim: e România istoricilor, România viziunii istorice. Incepând dela cronicari și până la oricare — sau aproape oricare — cercetător de azi al trecutului nostru, istoricul român s'a speriat. S'a speriat pur și simplu! Așa a făcut Miron Costin când și-a propus, în „De neamul moldovenilor”, să se ridice, cu istoria românească, până la Traian: se sperie gândul — spune textual cronicarul — să știe că ne putem ridica până acolo. Așa a făcut Mihail Kogălniceanu când, în prefața „Letopisețelor” se minuna că am putut rezista de-alungul timpurilor și că, ori de câte ori păream aproape de pieire, un noroc fără seamăn ne scotea la lumină. Așa face, fără greș aproape, istoricul zilelor noastre: se minunează, se închină și se sperie.

Nu pretindem că istoria României trebuie întreprinsă de oameni cari să nu se mai sperie; de vreme ce cărturarii cei mai de seamă și neînfricați au găsit că trecutul nostru e providențial, așa trebuie să fie. Dar credem că o asemenea viziune a României este bună numai pentru cărturar, iar adoptarea ei de către omul care vrea să construiască românește iar nu numai să contemple, reprezintă păcatul de care viața noastră publică trebuie să se desbère.

Când faci bilanțul vieții publice românești de pe la 1848 încoace, te întrebi dacă au comandat vreedată înăuntrul ei alte tipuri de oameni decât avocatul și istoricul. Avocatul — adică profesionistul formelor, al prefacerilor cari nu prefac, al soluțiilor cari nu desleagă, al progreselor cari nu înnoesc; pasopistul de toldeana; insul sterp pentru că crede în substanța lucrurilor. Și istoricul. — adică insul sterp tocmai pentru că respectă prea mult substanța lucrurilor; omul care se minunează, omul care se sperie, omul care n'are nimic de adăugat, dar fiind că realitatea a avut prea multe de spus.

Așa ne-a găsit veacul al XX-lea, veacul tuturor revoluțiilor: cu avocați (sau inși cu mentalitate de avocați), pentru cari o revoluție înseamnă o simplă schimbare a textelor de legi; și cu istorici (sau inși cu mentalitate de istorici) pentru cari o răsturnare de lucruri era o afacere a lucrurilor însăși iar nu a bieților oameni puși să le guverneze.

Despre prima atitudine, — pasopistă, imitatoare și sterilă prin formalismul ei, s'a vorbit poate mai mult decât trebuie. Despre cealaltă, atitudinea istorică, sterilă prin respectul o-pus față de materia românească, nu s'a vorbit aproape de loc. Ea e totuși încă mai vinovată decât cea dintâi. Căci e mai neaoșe, mai autentică; și e mai cinstită.

Ea, această amăgitoare, în înțelepciunea ei, atitudine istorică nu îndeamnă pe toți să „fim cuminiți”; să „stăm liniștiți”; să „așteptăm”; să credem în „timpuri rele și timpuri bune”; și mai ales să nu ne facem iluzia că putem noi, dela noi, aduce timpuri bune. Nu, noi suntem niște paznici, niște carule ale propriului nostru destin. Istoria românească s'a făcut singură; te și sperii, te minunezi foarte, când vezi cum s'a făcut. Iar dacă te-a pus soarta în slujba acestui neam, păstrat peste veacuri și încheat într-o unitate ca prin minune, nu te îngâmă și nu te apuca să schimbi ce crezi tu că e de schimbat; căci țara ta e rod minunat, e întâmplare prea fericită; e — vorba francezului despre Anglia — „une réussite du bon Dieu”. Nu umbra prea nepăsător cu asemenea obiecte gingașe căci s'ar putea să-ți scape din mâini și să se spargă, nefericite, să se spargă!

Și atunci te sperii de-a-binelea. Ce să mai spui, ce să mai faci dela tine? Cel mai mic gest poate să fie o catastrofă. Pune-ți la cârmă la gură și cătușe la mâini. Nu vezi ce miracol că există români pe lume? Nu vezi ce miracol că există România mare? Inchipuiți-vă, Domnilor: o țară militică, un neam de orfani, aruncat aci între atâtea imperii și năvăliri

și interese! Ce poți să faci? Ce poți decât să te faci militel, să te ascunzi bine de tot, așa ca nimeni să nu te vadă, și să lași istoria, atât de darnică cu tine, să se facă singură, de tot singură.

— Așa dar să fii vierme, nu? Să fii viermele istoriei. Dar uită, prietene îmbolnăvit de istorie, îmbolnăvit de cumintenie, de cumsăcadenie și de toate virtuțile negative de care ți-a plăcut să ai parte, uită că vierme nu ești decât în fața lui Dumnezeu. Ești vierme în fața celui prin raport la care ești făptură. În fața altui neam cum ai să fii vierme? Ești neam și tu, adică afirmație de viață în fața altei afirmații de viață: conștiință de sine în fața altei conștiințe de sine; voință față de voință. Aceasta ești. Iar când la sfârșitul veacului — după cum ți s'a spus de atâtea ori — neamul tău va număra 50 sau 60 de milioane de inși, cari nu se vor mai simți viermi, cum te vor judeca, ființă nerodnică și temătoare ce ești?

Uită istoria, de nu poți fi viu prin ea. Uită și crede.

ȘTEFAN DIMITRESCU

„Spre mare”

Semnificația împlinirii făgăduințelor

de Mircea Mateescu

Atât de proaspete ne sunt amintirile. Văzând cine sunt membrii noului guvern, am resimțit, sunt sigur, o firească bucurie, apoi am încercat să stabilesc o legătură de cauzalitate între lupta noastră de ieri și consecrația de astăzi a naționalismului.

Am ajuns mai vârstnici decât acum câțiva ani, anii din urmă au lăsat, poate, leziuni mai profunde decât oricare alții, ori spiritul ne-a devenit mai prudent, din pricina încercărilor la care a fost supus, în volbură întâmplărilor felurite: mi-am dat seama însă, în orice caz, că prezența la conducerea țării a unui guvern naționalist, a răscolit un sentiment particular, foarte anevoie de tălmăcit.

Sunt, în echipa de conducere, figuri cari actualizează atât de spontan epoca romantică a luptelor naționaliste; sunt, în echipa de conducere, figuri cari trezesc atât de prompt ecoul elipelor de odinioară; sunt, în echipa de conducere, unele chipuri uitate, atât de evocatoare, atât de conforme cu sensul aspirațiilor majore ale neamului, încât fiorul și sfiala pe care le-am re-

simțit, cred că își află originile într-o satisfacție încă insuficient clarificată.

Așa sunt timpurile, așa au fost timpurile, că nu mai poți crede, instantaneu, în bucurii.

Așa sunt timpurile, așa au fost timpurile, că ai nevoie să te deprinzi cu gândul că totul e spre bine, că binele de astăzi are rădăcini, deci este solid întemeiat, deci nu vine nemotivat, deci urmează să participe la bine, așa cum, aveam, am participat la rău. Sufletul unei colectivități, este ca marea: se încălzește mai greu, dar căldura acumulată durează mai mult; sufletul individual, întocmai ca pusta secetoasă, repede se infierbântă, repede se răcește.

De aceea, în fața evenimentelor care solici-tă direct viața neamului, reacționezi prudent dar profund. Simți că nu este vorba de tine, Simți să nu este vorba de existența unui singur. Simți că avalanșa socio-etnică, dacă apucă să se orienteze precipitat

(Urmare în pag. 3-a)

Giovanni Papini și arta modernă

de ȘTEFAN CUCIUREANU

In verdictul faimos, deși recent, *Nuova Antologia*, 1627, 1 Ianuarie, bă-tătosul Papini e și de astă dată fără cruțare. Ca dealtfel totdeauna când sarcasmul său imens cade greu asupra stărilor ce-i desleagă fulgerele tânănde ale mâinii. Stau și mai întreb de ce Papini a irupt din nou și cu atâtea dispreț asupra artei moderne în toate înfățișările ei, fără milă și reticențe, fără ocire.

Dar să vedem. Iată începerea. „Toți observă, ca și mine, mereu crescândă disjuncțiune între ultimele mode ale artei și sentimentele cele mai vii și mai profunde ale omului. Toți sunt martori, și adesea intoleranți martori, aci acestei prevalări a creierului, ba a curate născociri cerebrale asupra ins-pirației și asupra pasiunii, și până chiar a mecanicului și fizicului asupra mișcărilor naturale ale sufletu-lui viu.

Arta, deci, ne mai reușind a fi supra-umană, a devenit inumană, d'su-mană. S'a instrăinat de omul adevărat și întreg, de instinctele, de ideile, lurile, de dorințele, de amoriurile acelei creaturi făcute din sânge și din spirit care este omul!”

Pentru a te convinge, intră într-o expoziție. Pretutindeni „păpuși vră-jite și manechini vopsiți”, lucruri și forme rămoarte”. Sau vizitează un edificiu „așa zis rațional”, și te simți prizonierul „suprafețelor geometrice reci, goale, ostile, neprimitoare, fără speranță de înțimitate și reculegere”. Ascultă un concert de muzică „ultimului stil”. În loc să te simți consolată și mișcat, ești „atacat de ploaia de acorduri discordie și de gălăgie acru și supărătoare sau cel mult de plictă-seala unui inconcluziv joc sonor”. Iată și poezia, divină poezie pe care Papini a înțeles-o atât. Ce spectacol îți oferă această artă întins practică în vremele ultime? Tot așa de grotesc, „Citiți o poezie și nu vă veți simți inun-”

dați de o căldură nouă, ci intrăți într-un joc de noroc (biribissao) de senzații discontinue, de aluzii rău interpretabile, de insidii și cutezanțe verbale care vă oferă, cel mult, o ușoară satisfacție muzicală. Peste tot sens de răceală, de solitudine, de in-diferență și distanță”. Și, aplicând spusa lui Tocqueville că „marele duș-man al omului, în orice sens, este fi-gul”, iată, arta de astăzi este „artă ghiță, artă arctică, va să zică duș-mănoasă omului sau, numai, străvănă exigențelor vitale ale lui”. În poveș-tirile tinerilor găsești „aer abstract și indiferent”, „grotesc, monstruos, in-verosimil, caricatural”. „În teatru, pe bună dreptate, au devenit plictisitoare proastele și muncite comedii bur-gheze, indezirabilă moștenire a sec. al XIX francez, iar încercările noui con-sistă în a reduce comedia la o săgui-toare discuție de probleme sociale și sexuale, ca în Shaw, și în transfor-marea dramei într-o cauzistică de pro-bleme psihologice, filosofice, intelec-tualistice și relativistice, cum prea adesea i se întâmplă lui Pirandello”.

Și Giovanni Papini adănceste mereu planul. Insistă cu aprecieri care de care mai plastice și mai admira-bile. E stilul său, faimosul său stil, care numai singur și ar ajunge la do-boritul idolilor ce nu-i poate suferi în viața sa de artist. Stilul acesta aprig, parcă din ciocane ce ropotesc aprig în fierul spiritului înmăleabil, galop de cursuri peste întinderea gândului, scapei cu nădejde în fărîșitul statuii, vitează, cânt, putere, magie satanică. Drept care, pictorii compun astăzi „cocufe, păpuși de mort, figuri de gips colorat”, „plastice bune pentru un muzeu froebelian și școală de de-semn”. Dela natură s'a ajuns la na-tura moartă „deja o abdicare”. De aici la „instrumente artificiale”.

(Urmare din pag. 3-a)

Despre aleșii conducerii populare

de VICTOR POPESCU

Dacă citam într'un articol, din numărul trecut al revistei, fraza următoare, a d-lui Maurice Muret: *„Elita socială, ea trebuie să servească, o fă-ceam pentru a sprijini o conce-pte de organizare socială diferită democrației prăbușite, dar în același timp cu toată prudența, pentru că problema „aleșilor” sortiți să distingă societățile ce i-a creat, este poate una dintre cele mai dificile și mai aspre ce ni se pune.*

Căci, o alegere la întâm-plare, ne va readuce la ace-l rezultat deprimant, care ni se prezintă astăzi.

Idealul democrației a fost cules din ideala organizație a Greciei vechi, unde poporul se guverna singur, unde fie-care cetățean era și om poli-tic și unde, mai cu seamă, orice dictatură era sortită în foarte scurt timp, prăbușirii. Până într'acolo mergea ura împotriva conducerii exerci-tată de unul singur încât strălucitorul Pericle, ca să cităm un exemplu din cele mai remarcabile, a scăpat de desconsiderare și poate chiar de o condamnare, murind cu puțin înainte ca să ia formă concretă, curentul ridicat împotriva lui. Și acestea, dupe ce bineînțeles înfrumusețase Athena și o ridicase la o glorie ce nu a mai atins nobilia cetate, niciodată de atunci.

Dar pretențiile amintite, de a se guverna singuri, a-veau o logică, o îndreptățire, și, în primul rând, o posibi-litate de realizare.

Democrația elenă, era au-to-conducerea unui popor de zece, douăzeci, treizeci de mii de oameni, perfect unitari, trăind aproape ca într-o cas-tă, unde funcțiunile se exer-citau de fiecare pe rând, și unde, spre pildă, un tragedian ca Sophocle, după ce copil, dansase péanul victoriei dela Salamina, în culmea gloriei, era numit strateg, spre a con-duce oștiri pe câmpul de luptă, imbinând astfel calitățile de poet, militar și atlet într'un personaj incheat și echilibrat. Nu existau graniți de preocupări, iar fiecare individ și prin formație intelec-tuală, și prin datorile ce-i in-cumbau, era și trebuia să fie în stare de a fi om politic.

Acest regim însă aplicat comunităților de milioane și milioane de oameni nu putea să dăinuiască în forma lui curată, și, în mod necesar s'a

transformat, supunându-se la diferite refuzeri care a adus în cadrul preocupărilor ome-nești, problema „aleșilor” națiunii, problemă care, într'un fel, a fost rezolvată de democrație. Astfel încât și ea este un sistem de gu-vernământ bazat pe anu-mite elemente, ce se deose-besc de marea majoritate a populației, care iau hotărârile în numele ei, și care atâtea vreme cât se bucură de sprijin, au, cel puțin, aparența că acționează conform dorinței maseilor.

Iată de ce spuneam că tre-be să fim prudenți în des-le-garea problemei aleșilor. Fiindcă, ori într'un regim democra-tic, ori într'unul con-struit pe o sănătoasă înțele-gere a acestei chestiuni, apa-rența este identică.

Ceeace diferențiază aceste două concepții, este calitatea celor mențiți să conducă. „O elită adunată la întâmplare, o elită formată din elemente nepregătite, adunate fără noimă, nu este decât o falsă elită. Pare-se — și însăși — că democrația modernă n'are conștiință de acest pericol”, spune tot d. Muret, în cartea citată.

Sufragiul universal a ridi-cat la suprafață o elită a vo-turilor, nu o elită a valorilor. Pe cât este de nobilă preo-cuparea de a sprijini și ajuta o urcare a standardului de viață celor incultți, pe atât este de ridicol să credem în posibilitatea lor de a crea so-luții satisfăcătoare pentru a-ceastă ridicare. Ori, iată cee-ce democrația a neglijat. A considerat pe aleșii națiunii drept cei îndreptății să aibă acest rol, uitând nor-mele de alegere care făceau din ei niște reprezentanți, niște mandatar, dar nu niște elite.

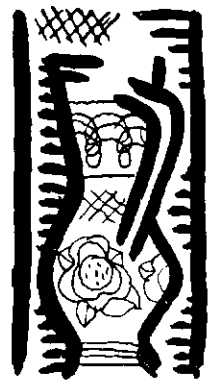
S'a mers atât de departe, încât niște oameni cari au o-cupat funcții importante într-o mare democrație puteau să afirme: „dacă patria, n'ar „fi decât un colț de pământ, „unde ne-am născut, sau „doar amintiri, ori obiecturi, „patriotismul ar fi un in-„stomat barbar, un fel de fe-„tisism”, dimpotrivă, patria este: „credința într'o mare „idee pe care Franța a re-„prezentat-o în lume” (Léon Blum), și despre ideile ce pu-nea d. Blum în sarcina Fran-ței avem mărturia chiar a unui din concetățenii săi,

(Urmare în pag. 3-a)

F. ȘIRATO

Studiu

CRONICA

LITERARĂ

V. VOICULESCU: Intrezări, poeme

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II“

Nu va fi fără folos o analiză după trepte, a culegerii ultime de poeme a d-lui Voiculescu, remarcabile prin claritatea gândirii. Treapta dela care pornește d. Voiculescu, spre a ajunge, evident, la cunoșterea poetică, este dualitatea morală „suflet” și „carne”. Din experiența carnală și din înfrângerile inevitabile ale năzuinței mari de creație, isvoară durerea.

Patru concepte revin, am spune, ca într-un tratat de morală a autoflagelării, în volumul „Intrezări”. Ele sunt: „carne”, „suflet”, „nemurire”, „durere”. Sufletul luptă împotriva experienței carnale, spre a câștiga cealaltă experiență a nemuririi, și rezultatul dezolantei sale agonii este „durerea”. Cele două pueri ale ființei, „sufletul” și „carnea” se întâlnesc la un hotar pe cel al unui semn al cărui sens nu răsare în conștiința lucidă:

Simt meștie cu carnea un farm
[de suflet unde,
Stă neingăduita o taină... Mi-e
[streină?
(pag. 93)

Necunoscuta limbă care face să se înțeleagă „sufletul” cu „trupul”, fără știința conștiinței dominante, s'ar lăsa cunoscută numai printr-o victorie, în lupta ce o dă analiza pentru cucerirea ei. Acest soi de luptă nu se mai sfârșește însă:

Mereu necunoscută stă marea
[exilată
Destăinută 'n vise cu rani și cu
[războaie.
(pag. 94)

Și cum despre o luptă care nu se mai sfârșește se poate spune că este o înfrângere sigură, poetul vortiește în mai multe feluri de înfrângerea sa. Înfrângerea o anunță uneori sleirea experienței carnale:

Tănuși voluptății și viespile
[plăcerii
Cu ace obosite muriră 'n murgul
[verii
(pag. 95)

Veștejirea experienței carnale nu implică totuși triumful celeilalte experiențe, a spiritului, „Sămânța fericii” nu înfloreste acum în spirit, ci pare a se îngropa odată cu îmbătrânirea trupului:

Ursită să aștepte, se'ngroapă, —
[strop de rouă,
Ursita fericii, în altă carne nouă
(pag. 96)

Datorită acestei „ursite de a aștepta”, poetul se vede nevoit să rămână tot în „iubire”, fără a străbate până la „nemurire”:

Nu izbutesc odată să te străpung
[iubire,
De dincolo de tine să nu mă mai
[întorc
(pag. 106)

Astfel ajunge să se întrebe, cu ton totdeauna grav, asupra cauzei ciudatei opreliști de a cuceri vecinicia:

Au cine stă împotriva eternității
[mele?
S'abate universul din calea lui
[cea dreaptă.
Când miezul meu statornic putca-
[voi să-l ating?

Firește, întrebarea nu află răspuns și pentru agitația plină de zădărnice a sufletului, altă cale de odihnă nu se găsește decât coborirea în somnul trupesc:

AETERNITATIS
Cu mâinile pline de sânge
Mi-am ridicat templu de stâncă.
Obosit-a sufletul și plânge.

Prietenii mei licurici și încă
Trei greeri ce-mi
Ținură de urit mă părăsiră...

De ce gemi
Fecioară 'nchisă 'n zid?
Acum și-ai împlinit destinul.

Cu 'n pumn de tămăie
Mi-am curățit templul
De duhuri rele.

Fugarul suflet se 'ntoarce acasă
Carne, primește-ți lunatecul
[domn
Pii slugă vicleană, suavă mireasă
Si varsă-te, rece ucior de
[răcoare..
„Ca'n dulcea ta raclă să uite
[ce-l doare
(pag. 136)

Uitarea implorată nu se realizează totuși, pentru că, produs al unei agonii crâncene, durerea stăruie și devine ea însăși o experiență plină, nelămurită, pecete a unui destin tragic. Prin experiența durerii nu se explică nimic, observă poetul, pentru că oracolele ei nu fac decât să turbure mai mult:

Durerea pe gânduri ia trupul
[S'abilei
Și scurmă în tine oracole noi.
In creier, în suflet, în inimă cată,
Ascunsa spărtură pe unde
[pătrund
Zănațecii aburi, veninul ce'mbată
Ș: nămileși umflă cu taine din
[fund.
(pag. 99)

Oracolul care nu se lasă deslegat ucide în chip logic credința în „oracole”, și astfel durerea de a fi în sânul enigmel, fără speranța deslegării, devine o cumplită „tristețe”:

Tot mai strâns m'a'ncolăcit un
[vrej de
Tristețe sugrumătoare,
Până 'n murgul tău mă doare
Măduvă a sufletului, nădeide
(pag. 125)

Nu mai rămâne decât curajul dezolant de a mărturisii lipsa oricărui instrument de depășire spirituală:

Semețul oracol de mult s'a 'nchis
Lulue lung o cucuvaie:
„Nodul vieții nu-l taie
Săbie de vis”.
(pag. 125)

Ne găsim la o răspântie a lirismului d-lui Voiculescu de unde se pot urmări două căi de investigație poetică. Poetul încearcă să afle poezia în frumusețea carnală a femeii și deopotrivă în durerea de a fi înlăntuit atât de obscur în experiența erotică. Plastic considerată, frumusețea femeii pare la fel de turburătoare ca și „mierea” pe care o adună „tănuși voluptății și viespile plăcerii”. Contemplarea statului unei fecioare nu însemnează cunoaștere:

Ție mă 'nchin trup senin.
Albă răspântie-adâncă
Între cerul senin
Și lutul ce ne mănăncă.
(pag. 64)

Poetul pomeneste de cele „două lumi” a „sufletului” și a „trupului”, „topite în lumpezimea unei minuni”. Locul lor de întâlnire, pe celulele țărâș și dualitate agonice, slava și păcatul:

Rămâi aicea viața întregă,
Unde se taie păcat cu slavă,

Și căi potrivnice încheagă
Un dulce popas de carne suavă.
(pag. 62)

În acest „dulce popas”, pare a se manifesta totuși o certitudine. O odihnă nu e posibilă decât aici ca a sufletului care cade în somn. Un sens mai adânc al acestui popas îl dă faptul că însăși despărțirea pământească este o suferință:

Ce greu să treci din carne iar în
[eternitate
(pag. 81)

De unde vine greutatea de a trece din „carne” în „eternitate”? Desigur de acolo că despre această eternitate nu se știe altceva decât ceea ce se înțelegă, vag, dincolo, atunci când puterile pământești slăbesc. Accentul tragic se așază pe gândul că deabia bătrânețea pare a întrezări ceea ce ființa căutase ca o împlinire a puterilor de viață:

M'apropii de sfârșit ca de o pri-
[măvară.
De dincolo de anii încheiați za-
[plazuri
Din zămbetul grădinilor eterne
Mijește-aba prin neagra mea
[fereastră
Ca presimțirea unei mari arome-
(pag. 77)

Din starea de întrezărire, poetul nu iese totuși spre a ajunge la o mai bogată recoltă care să sature „fiara”:

Jos fiara sufletului. Te-a simțit
[și iată.
Cum înaintea tuturor, flămândă...
„Adulmecă - aururile miresmei
[Tale.
(pag. 77)

Ne vom întoarce la singura cale de a potoli foamea „fiarei” flămândă:

Nu este mântuire decât prin fru-
[musețe
(pag. 82)

Or, am văzut că frumusețea poate fi aceea a femeii, duală, enigmatică. În ea își au deopotrivă văzul, păcatul și slava. Când slava se unește cu păcatul, se produce un „dulce popas”. Ideea aceasta de „slăvire” a materiei o exprimă clar d. Voiculescu în frumoasa poemă „Arhitectul” Prin măsurătoare, arhitectul ajunge la o împăcare a spiritului cu materia:

Cât cotropesc azur, pe-atât mai
[tare
Cu piatra și pământul mănteleg
În golul pur pun limite și închei
Volumul sacru, sâmbur de altare,
Și bizul soclul vechiului întreg
Pe-un joc de nesfârșite și hotare.
(pag. 17)

Desvoltând interesanta ideea a măsurii ca factor generator în creație, d. Voiculescu destăinuie dificultatea însăși a creației, care constă în modul împărțesc de a măsura al „sufletului”. În manifestarea sa tiranică prin

„dor”, sufletul vrea „totul”, vrea „împărătește”:

În turnul pieptului a'b stă la
[pândă.
Nesățioasa poftă flămândă
Lângă sufletul pus să răvnească.
După măsură împărătească.
(pag. 22)

Din aceeași sete de plenitudine, a cărei neînduplecare se asociază din nou cu ideea de tiranie, poetul vede „duhul” ca pe un instrument „ascuțit”, ce sfâșie ființa:

Sânt soi ne'moământent.
Atârî de-o altă 'mpărăție
Las aripă, las vijelie,
Și din cereasca panoplie
Aleg doar duhul ascuțit.
(pag. 26)

Ascuișul „dubului” sugerează

lesne, dubla sa înzestrare, de a dărâma și de a zidi:

Țin cumpăna cu jar în mine
Mă 'nclin pe talgerile pline
Când aprig cător de ruine
Când ziditor de frumuseți.
(pag. 27)

Fiara se hrănește deopotrivă cu „ruini” și cu „zidiri”. Zidirea care hrănește o caută într-o înțelegere cu pământul și pietrele, asemenea cu a arhitectului:

De unde-atâta românesc nesățiu,
Dor dârz de veșnicie 'noi, sfoși?
Călcăm pe-a vremii oase mari,
[strămășii
Transfigurați sânt timp adânc și
[spațiu
(pag. 23)

Mai grea este căutarea veșniciei acolo unde ea se află cu adevărat:

„Ah, soarta mea bolnavă,
De ce nu-i nemurirea o hrană
[în câmpie?
Pe ea de veci o caut, în orice
[îmbucătură.
(pag. 29)

Supus pământului, chiar de ar avea în el veșnicia ascunsă, ea rămâne nebănuită și streină:

Depart'e'n roadele gândirii noastre
Pur, Dumnezeu altor lumi se
[coace
(pag. 39)

Care este concluzia? La ce „frumusețe” sigură am ajuns, din care poetul construiește „poezia”? Răspunsul nu făgăduiește nici un optimism. Ceea ce se înalță, asemenea zidirei arhitectului, nu este decât dorul de nemurire, gândit de poet mai de grabă ca un „citor de ruine”:

Sensitiv în mine vechiul inamic,
Ereditarul dor de nemurire.
(pag. 45)

Frumusețea pe care o găsește spre a hrăni „fiara” este:

Vasta frumusețe a zădărniciet
(pag. 51)

Sau mărturisirea mai limpede:

Și sufletul flămând de nemurire
Cu rădăcini amare îmi hrănesc
(pag. 56)

Rămâne totuși un chip de a se înălța. Poetul crede în durere singura altitudine. Durerea trece peste ființa duală:

Plutesc în noi dureri neatârinate
De niciun dor, de nicio altă rană.
(pag. 5)

Gândirea poetică din „Intrezări”, se încheie cu aceeași idee cu care se deschide. Această idee este că substanța poeziei o constituie durerea. Celelalte substanțe sunt doar „intrezări”.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronici germane

O ANTOLOGIE

de ȘTEFAN BACIU

De multe ori ne-a fost dat să vorbim în aceste cronici despre „noia spiritualitate germană”, precum și despre aspectul literaturii germane de azi. Afirmările le-am ilustrat prin câțiva reprezentanți de frunte ai acestei culturi, așa că lectorul atent al însemnărilor noastre și-a putut făuri — în linii cât de mari — o hartă, spirituală, a acestor frământări. Dar pentru fixarea în timp a unui fenomen atât de acut și de interesant, este nevoie de-o altă reprezentare, de-o ilustrare venind dinlăuntru-înafară, dacă este îngăduit să ne exprimăm așa.

Iată că avem fericitul prilej să scriem puține cuvinte despre o carte care strânge în paginile ei, chintesența sufletului german de azi și de întotdeauna, pornind dela Edda, ajungând la Rainer Maria Rilke și la Baldur von Schirach. De bună seamă că o încercare de acest fel, este pe cât de interesantă, pe-atâta de îndrăznească și de grea. Noi ne vom abține în aceste rânduri de-a face afirmații de ordin critic, mulțumindu-ne să înfățișăm în chip obiectiv această masivă lucrare.

E vorba de cartea intitulată: „Kämpfen und Glauben” („Luptă și credință”), editată de Johannes Eilemann și apărută în 1935 în editura „B. G. Teubner” din Leipzig și Berlin. În cele aproape cinci sute de pagini mari ale cărții, alcătuitorul ei a ales tot ce este mai semnificativ și mai etern, din marele patrimoniu al culturii germane. Și ceea ce va trebui să recunoaștem, este faptul că paginile acestea au izbutit să-și păstreze un important fir conducător, în ciuda diversității autorilor și a gândurilor. E drept că autorul antologiei a știut să așeze întreg materialul cules, în jurul câtorva ideii directoare, cum ar fi: „Dumnezeu și Kristus”, „Popor”, „Suflet german”, „Muncă”, așa că unitatea ideologică a antologiei este un punct câștigat, din capul locului. Prezentându-ne antologia, Johannes Eilemann, pune în prefața sa, următoarele cu-

Bruck, Walter Flex, Josef Goebbels, Paul Ernst, Ricarda Huch, H. F. Blunck, Rainer Maria Rilke, Leo Sternberg, Arno Pardun — precum și a altora, pe care numai „lupta și credința” i-a putut uni și alătura. Ar fi riscont, dacă ne-am lua răgazul să spunem că întotdeauna acești oameni ar putea cuvânta în același spirit, în același tact, și poate că aceasta nici n'ar fi un lucru prea folositor, pentru că într-o cultură contează în primul rând diversitatea, diversitatea care trebuie să aibă însă un numitor comun.

Ori, tocmai lucrul acesta îl aflăm în culegerea lui Eilemann și prezența lui, ne-a sugerat înfățișarea antologiei. Rândurile noastre vor să mai scoată în evidență o latură destul de interesantă și de importantă a problemei pe care am ridicat-o până aici. În epoca noastră, totalitară prin excelență, literatura reprezentativă a unei națiuni, trebuie concentrată în câteva linii importante, un suflet comun trebuie să străbată condeele care se sbat în mâinile scriitorilor din același neam. Libertatea în artă, ar trebui să presupună și un ideal comun, un suflet identic. Antologia despre care am scris, mărturisește din plin pentru tot ceea ce am spus. Deaceea sugerăm Ministerului Propagandei Naționale, aflat azi sub o atât de precepută conducere, alcătuirea unei cărți similare, în care să pulseze sufletul nației, începând cu Cantemir și Miron Costin și ajungând la Rebreanu și Blaga. Ar fi nu numai o „noutate literară”, ci și un document viu și mare, al unității indestructibile a poporului nostru. Sufletul țării ar clooti în pagini de carte.

Trecând peste inevitabilele lacune ale oricărui înfăptuiri omenești, ne vom opri totuși cu un îndreptățit cuvânt de laudă, alături de această masivă carte a celui de-al treilea Reich. Realizarea ei și prezența ei între oameni, este mult mai semnificativă decât s'ar părea la început, pentru că înainte de-a fi o carte, ea este un simbol. Iată un motiv în plus, pentru care repetăm sugestia pe care am făcut-o în rândurile de mai sus.

„...Conceptată pentru ore de luptă și străbătore”, antologia aceasta este un document viu al tuturor vremilor, dar mai ales al acelor de azi, iar oamenii cuprinși în paginile ei, nu mai sânt simple și izolate verigi, ci alcătuiesc un lanț puternic de oțel. Aici, e simbolul.

Correspondența noastră

MOTIV
Clopotel simlului al cerului visător și-a aprins
Candeli — irizări de argint.
Și când noaptea, ca un neogoit ins,
Își cădelnițea pustii din trupu-i,
Respirând, din adânc, tămăia tăcerilor,
Sunt singur și simt
Că mi-e sufletul sui colț de stâncă,
Ros de ape,
De vânturi, de ploa, — cătilin — cătilin, —
Pe care doar ale serii pleoape
Cu unde de liniște — adâncă
De pot să-l mai mângâie lin..
Gheorghe Meghea

CÂNTEC
Nimeni nu știe
ce nume drag îmi flutură pe buze!
El numai mie
'mi 'ntinde 'n spații câmp de andaluze.

EROUL
Mă vreau stăpân pe suflet și ogor —
cu fruntea 'n cer înalt și sfânt,
cu viața 'n românească pământ,
și-un soare vreau să-mi fac din orice dor.
Mă vreau un foc să ard blestemul greu
și vraja veche 'n zări s'o respisep,
un drum de raze 'n neguri să-mi găsesc
pentru credința 'n Neam și 'n Dumnezeu.
Mă vreau lumină aprinsă 'n veșnicie
să străjuesc altar și vis străbun;
din jertfe vreau trăirea să-mi adun
ca învierii s'o aprind făclie.
George Ionașcu

MAU OBOSIT COMORI
M'au obosit comori și nu le caut,
nici pentru ceruri sufletul nu-l vând;
apusul nu-mi aduce nici un gând
și fruntea de pădure nici un flaut.
M'au obosit, în viață, frumuseți,
argintul stelelor și luna moartă;
nu merg și nu mai bat la nici o poartă
cu traista mea de-azur și de tristeți.
Nu mai deschid ferestre, nici caiete,
nici gânduri/or fruntea de prădat;
iubite și prieteni am uitat
și serile frumoase și încete.
Destinul nu-mi mai pare-ascuns în zare
și nu mă tem de pânzele din vânt
Gherasim Const.

REVEDERE
M'am dus să mai revăd odată
Căsuța 'n care m'am născut —
și 'n toate — abia de-am cunoscut
copilăria-mi de-altădată...
Priveau cu ochi străini la mine
relicve sfinte din trecut,
și parcă se 'ntrebau, tăcut:
„pe unde-a fost, de unde vine?”
Și mama-o clipă a tăcut;
doar cutele pe frunte
duraseră parcă o punte
între prezent și 'ntre trecut...
Victor Hortopan

PSALMUL OSTAȘULUI
Nu pentru mine plâng, Stăpâne,
Ci pentru Tara mea cu roade,
Cu lanuri netede de grâne,
Cu ape pline de năvoade...
Să nu se 'ntinză iarăși ghiară
De prădători, să le răpească;
Și nici flămânde, ca o hiară,
Străine oști să năvălească.

CHEMARE!
Petale de maci, pete de-amurg,
palid pictate
pe-orizontal fumuriu
al mării.
Din sufletul
tremurător al undelor,
a tresărit
un cântec călător,
plutind spre departări
pe valul trecător.
E cântecul de-amurg
al depărtărilor
pustii,
ce 'n crestele de
spumă violetă (a valurilor),
își tremură
povestea-i vagabondă.
P. Stănculescu

EROU
Păstrează-mă în biruință,
Ca fulgerul în nori de ploae,
Cu braț armat și cu credință
Să 'nrâng vărășele puhoae
De oameni mulți cu meșteșuguri
Viclene 'n crâncene războaie. —
S'ajungă munca-ne din plinguri
Cu spice mari din clae 'n clae.

REVEDERE
De veacuri rob îți sunt, Părinte,
Pe gila unde m'ai născut
Cu ochii vii și trează minte,
Sporind al Daciei avut. —
Ajută-mă, din Nistru 'n Tisa,
Să nu mai ud cu sânge clisa
Din Dumăre în Neagra mare,
Să nu mai ud cu sânge clisa
Pe strămoșeștile hotare...
G. Znogoveanu

Semnificația împlinirii făgăduințelor Despre aleșii conducerii populare

(Urmare din pag. 1-a)

(Urmare din pag. 1-a)

către direcții insuficient sondate, rostogolind un organism insuficient verberat, pericolul este mare; este radical.

Hotărât, în fața biruinței ideilor, în câmpul cărora mulți ne-am lăsat anii cei mai tineri, ne stăpânește un sentiment de teamă nejustificată. Prea sunt scumpe aceste idei; prea au fost scump plătite; prea multoase energii au descătușat. Așa că mînța vrea neapărat să priceapă dacă biruința de astăzi este produsul evenimentelor internaționale, ori dacă ea vine în continuitatea istorică a naționalismului românesc.

Declarația de debut a guvernului pare să imprevizibilă ipoteze. Iată rîndurile care interesează: „pe planul extern, guvernul înțelege să facă o politică de integrare sinceră în sistemul creat de axa Berlin-Roma și aceasta nu numai ca o expresiune de realism politic, ci și ca o consecință logică a concepțiilor politice și ideologice ale membrilor săi”.

Evident, în unghiul actualității, este cât se poate de adevărat că o asemenea orientare externă se întărește, în deplină convingere, cu atitudinea din trecut a unui Nichifor Crainic și Mihail Manoilescu de exemplu.

Prima sarcină a guvernului, însă cea mai dificilă, rămâne totuși aceea de a se comporta astfel încât să pună de acord biruința de astăzi cu sensul și cu greul luptei de ieri.

Trebuie neapărat să se refacă anumite legături întrerupte;

trebuie neapărat să se însămănțeze impresia că dreapta a biruit, că jertfele trecute au fost eficiente, că tot cece s'a obținut este consecința atitudinii intrinsigente a generațiilor tinere, ce s'au succedat dela 1922 încoace;

trebuie neapărat să se stabilească un contact causal între conduita politică actuală și duhul subpământean al trecutului dezlănțuirii naționaliste. Acele dezlănțuiri, în care neamul a crezut, pot asigura guvernului de astăzi un minimum de calitate etică.

că, fără de care nimic nu se poate realiza. Nu trebuie să se statornicească ideea că fără evenimentele externe, dreapta românească, cu atât de semețe eforturi eroice, ar fi rămas pentru deapauri îngropată. Sunt atât de proaspete amintirile... Este atât de organică linia naționalismului românesc, dela Mihail Eminescu și Vasile Conta la A. C. Cuza, dr. Paulescu și Nichifor Crainic, ca să nu mai pomenim numele atâtor altor spirite dispărute!

MIRCEA MATEESCU

Noembrie

Sonata picăturilor de ploaie...
monotonie fără de sfârșit...
pe geamuri se prelinge în șiroace
Noembrie
din neguri revenit.

Deasupra crizantemelor fanate
din pomii uzi și goi, picând încet,
ca dintr'un ochi bolnav, lacrimi curate,
al toamnei plâns, deștrămă un regret.

E o tristețe vagă... ce apasă,
ca o putere oarbă din necunoscut;
ești zgribulit în suflet... și în casă
te-a ghemuit uritul... singur abătut.

VIRGINIA GHEORGHIU

Simple note

Tinerii din Statul de mâine

de COSTIN I. MURGESCU

De vreme ce este vorba de o epocă nouă în viața românismului, socotesc că nici viața culturală și literară a statului român nu va putea sta departe de prefacerile care se vestesc. Odată cu întreaga lume veche va trebui deci să se renunțe la o sumă de obiceiuri și metode prea adânc legate de o epocă de debandadă morală pentru a nu părea artificiale în cadrul acestei lumi noul care se ridică.

Într'un popas pe care schimbările ni-l îngăduie la această cronică, vom căuta să descifrăm câteva din aceste metode care trebuiesc neapărat abandonate. Rîndurile noastre se adresează în primul rând acelor dîspuși să continue și sub noua eră, practicarea veseliei și ciudatei lor concepțiuni de viață artistică.

Astfel este locul să o spunem deschis: era nouă care va începe — se știe — va fi era tineretului; tineretul din toate părțile fără va fi chemat să-și dea contribuția sa la edificarea unui stat nou. Bănuim entuziasmul cu care mii, zeci de mii de tineri vor răspunde chemărilor. Toomal de aceea pericolul trebuie prevenit din timp, pentru că este bine să ne convingem tot de acest devăr: în statul și în era tineretului, „tineretea” nu trebuie și nici nu va fi o calitate prin ea însăși. Cunoaștem destul de bine mentalitatea multora spre a fi siguri că vcm vedea ridicându-se pleiade întregi de tineri care vor aprecia că este suficient să porți suprema decorație a timpului: tineretea, pentru a aspira la orice post, la orice glorie.

Toate aceste avânturi vor trebui să fie stăviliite. Tineretea, rezumată la ea însăși nu este o calitate. Ea determină un anumit fel de a vedea lumea, îngăduie optimismul cel mai năzdrăvan, dar nu este nici decum o carte de vizită cu care se poate prezenta cineva vieții, atîta timp cât „vârsta” nu este asociată la *calitatea* meritelor. Este vorba adică nu de un Stat al tinerilor ci de un Stat al „elitelor” tinere.

Pe plan literar, aceste imperative s'ar traduce: nu neapărat reviste scrise de tineri, ci reviste scrise de oameni îndrituiți să scrie. Dacă ei sunt și tineri în acele timp, cu atât mai bine. Dar aceasta interesează în al doilea rînd.

Tot din vremurile democratice, când un anumit spirit comercial pătrunsese în literatură, ne-am învățat să „lansăm” scrierilor. Nu însăstăm asupra sensului acestui termen care ar fi trebuit să țină mai mult de revistele de teatru, decât de procesul de serioasă selecție care trebuie să patroneze orice act literar. Ceeace ne îngăduim a observa este că unele publicațiuni care se vor scrie în „duhul” vremilor noi, și-au însușit aceste procedee. Cred deaceia că ar fi cazul să-și dea seama și dînșii că un autor nu poate fi lansat de „surle și trompețe”, ci numai de o creație serioasă; să se renunțe la culoarea comercială a criticii literare. Se cuvine instaurată la vremuri nouă, decența discuțiilor critice.

Bine înțeles decența nu trebuie prin falsă interpretare să ducă la suprema incorectitudine literară: aceea de a nu te ocupa deloc de opera unui coleg de scris. Scriind aceste rînduri nu vreau să solicităm nimănui aplauze pentru cineva; critica decență implică dimpotrivă nu numai elogiul meritat, ci și critica negativă. Dacă aminteam de incorectitudinile literare o făceam îndemnați de un recent exemplu, pe care l-am verificat. Este vorba de apariția în vitrine a uneia din cărțile foarte bune de pecezie apărute în acest an: Privighetoare oarbă. Câte din revistele tinerilor entuziași și inspirați pentru care scriem aici s'au ocupat de această carte? Câți au discutat — chiar încercând să-i releve eventualele scăderi — volumul domnului Gherghinescu Vania?

Dacă așa mai amintim de „Căutătorul de comori” al lui Ștefan Baciu pe care l-a discutat, cu eleganța cu care trebuia discutat un astfel de volum, numai critica *conservată* în tăcerea răutăcioasă a atâtor reviste tinere, când rolul acestor reviste ar fi fost să se pcarie ca pe un drapel numele unui poet care cinstește versurile întregii generații tinere; dacă așa mai amintim de „Ciclurile halucinate și magnifice ale lui Emil Bolta, cicluri publicate în această revistă, marcând evenimente literare mai importante decât multe tomuri aplaudate și lansate, dar cicluri uitate de tinerii noștri critici-poeti, cred că n'aș mai putea găsi cuvinte îndestul de aspre pentru toți aceia care fac paradă dntro iluzorie solidaritate de generație.

Cele trei exemple de mai sus, care sunt trei din exemplele cele mai interesante pe care le puteam găsi în viața poeziei românești de azi, ar trebui să îndemne pe tinerii mînuitori de condei către o atitudine de obiectivitate. În ritmul nou de viață românească, în statul totalitar mai mult decât în cel liberar, trebuie să se știe că arta nu are culoare, că arta exclude partidismul și că deci prima condiție a criticii este obiectivitatea.

Merit, decență și obiectivitate, sunt trei din condițiunile primordiale ale unei purificări literare necesare. Căutînd să pătrundem în „lumea nouă” fără aceste elementare noțiuni de bună civilitate literară — oricît am fi de tineri — nu facem decât să ratăm încă un moment de împlinire românească. E păcat domnilor, tinerilor!

Stigmatul de aur

Lui Anton Balotă

Sub coastă port o verde cicatrice
ca un venin de guster împietrit,
sub vînturile crâncene cu bice,
prin marile amiezii de plumb topit.

Cu ce cuțit m'ați tatuat voi, stele?
Ce semn de răstigniri pe trup mi-ați scris.
Că urma lor mi-a înghiețat în piele,
dar rădăcina sîngeră în vis?

De rana mea prins aprig cu belciuge,
de-un veninos luceafăr spânzurat,
— amurgurile țipă, strada fuge
să n'o ating cu vechiul meu stigmat.

Hei, puneți-mi sutană grea și glugă,
de gât legați-mi clopot sec de lemn
să sună a molimă, să plîngă, beat, a rugă,
eu port în carne otrăvitul semn...

Dar în adânc de noapte și veghere,
stigmatul viu tresare ca o stea
și ca un crin de aur și de miere
se sbate, luminând, sub coasta mea.

Un trist inel pe tîmple mi se-aprinde,
și dînt' un fund de lăncede lumini,
din brume verzi, o umbră se desprinde
cu pași de flori, cu foșnet de grădini.

Și'n fața mea ingenunchiînd, tăcută,
— drumeț târziu pe care'n fum l-aștept —
lung, ca pe o iocană, îmi sărută
peceția osîndeii de pe piept.

RADU GYR

Giovanni Papini și arta modernă

(Urmare din pag. 1-a)

Casele au devenit „mașini de locuit”, făcute în serie, fără sentimentul clasicității ori al umanismului, de pildă, fără întimitate launtrică, bune, nu pentru oameni adevărați, ci pentru „galeoși birocrației”.

Muzica nu mai este decât „o urită acrobatică de disonanțe incongruente”. Cităm. Cităm încă. Cităm mereu.

„Poezia se multumește cu delicii și rafinamente imaginative și stilistice pentru uzul neinițiatilor și al adepților, când nu se reduce deădăreptul, ca la suprarealiști, la scrierea automată de boală mintală voluntară.

Literatura, incapabilă ori sperioasă de pasiuni, a renunțat de mult la epopee, cânt triumfal al marilor fapte, și la tragedie, catarsis a durerii omenești prin destinul și contrastele zeităților și ale eroilor; la acea tragedie care este poezia, piscul cel mai înalt al poeziei omenești”.

Papini nu condamnă, însă, pe toți artiștii fără discernământ. Sunt și dintre aceia cari fac excepție, lasă a se întrevedea o artă caldă, umană. Dar privilegiu generală, desigur, este aceasta.

Situația își are cauzele ei. Iată-le: Prima constă în „naturala dorință care în orice epocă solicită pe cei mai neastâmpărați și ambițioși dintre tineri de a profera contrarul și opusul acelor calități care erau semnul și lauda epocii pe sfârșite, a epocii bu-nicilor și pînărilor”. A doua: admirația infantilă pentru știință, pentru metodele și născocirile ei”. A treia:

Marcel Thiébauld: „I-a plăcut „d-lui Blum să atribuie ar-bitrar Franței o anumită „ideologie revoluționară, care „este a lui proprie. De aceea „și numai de aceea, el ar fi „gata să recunoască, even-tual, că Franța îi este pa-trie”; sau afirmația unui ministru al instrucției publice, dezonorînd drapelul sub faldurile căruia muriseră a-tăția eroi, dar în care el nu vedea decât o cârpă fără im-portanță.

Ce altceva decât o defec-toasă interpretare a sensului aleșilor, putea aduce la pos-turi importante oameni cari afirmă și susțin idei ca cele două citate mai sus.

Democrația nivelează, de oarece toate personalitățile superioare sunt constrânse să adopte gândul mulțimii. Ori este o diferență între a-i adopta gândul și a i-l interpreta. Iar rostul aleșilor unei societăți nu este să adopte părerile masselor, ci a se inspira din ele pentru organiza-zarea muncii lor. Tocmai din această cerință isvorăște ne-puțința guvernelor populare de a satisface îndatoririle ce le incumbă. Căci, precum spunea, unificarea făcân-du-se la nivelul cel mai jos aleșii națiunilor în organiza-țiile democrației sunt, spre a putea fi în favoarea tuturor, oamenii cei mai inferiori. Nu este o exagerare în această afirmație, ci doar o simplă și foarte tristă constatare logică. Tot așa precum

incheierea unui spirit comun se face pe o bază accesibilă tuturor, deci cea mai de jos, fiindcă un individ inteligent poate fi constrâns să-și piardă facultățile, dar unul mediocru nu va putea fi niciodată deșteptat, așa și reprezentanții aleși sunt cei cari pot fi pricepuți, și sunt pe placul tuturor. Dar acest „tuturor”, această comunitate, fiind, precum vedem, expresiunea unui nivel minim și quintesența ei, este, în mod rațional, maximul inferiorității.

Așadar, printr'o greșită interpretare a noțiunii aleșilor, masele impun un regim distrugător.

Dacă ar fi să analizăm faptele în amănunțime, ar însemna să facem un studiu asupra democrației, ceea ce nu este în vederile noastre. Scoțăm de ne-am propus este să desprindem adevăratul sens al noțiunii aleșilor și puținele incursiuni ce facem în domeniul realităților, culegând exemple din frământările unei mari democrații, sunt doar spre a lumina mai bine existența falsei grupări de „ar-leși”, atât de costisitoare.

Vom încheia, dar, aceste incursiuni, citînd un scurt pasagiul al lui André Tardieu, care rezumază, urmările guvernământului democra-țic:

„Aservire totală a execu-tivului, legislativului și e-tare logică. Tot așa precum

„hie demagogică. Diminua-rea autorității statului, în sens invers cu augmentarea volumului său; permanentă „intriță împotriva lui, din partea funcționarilor, care-i „datorează totul, și din par-tea cetățenilor, care-i cer „totul. Ruina financiară, și „ruina constinței civice; tri-„umful unei despotism mul-„tiple, orb, și haotic”.

Toate aceste deprimate constatări au fost permise locmai din cauza inferiorității aleșilor cari au compromis cu desăvârșire ideile ce reprezentau.

Rămâne de văzut prin urmare, cum putem face un discernământ între o elită falsă, aleasă urmînd procedurile democrației și o adevărată elită, cea care ne interesează. Sau pentru a nu întrebuița pripit, și pe nedrept, termenii, suntem datori să descifrăm deosebirea dintre „elită” și simplii mandatar, dovediți sub nivelul rolului lor.

Despre aceștia din urmă, pe baza unui raționament logic, am spus că sunt, oamenii cei mai puțin pregătiți să guvernereze.

Iar ceilalți, pot fi înglobați într'o așa numită elită crea-toare, a valorilor, a cărei sensuri vom căuta să le conțurăm, spre a pricepe care este elita adevărată, și dacă ea este aceea ce trebuie să servească, spre a distinge rosturile omeneiri.

VICTOR POPESCU

Iudeii, editorii literaturii noastre

de LADMISS ANDREESCU

Într'o carte recent apărută, d. Nicolae Ionițiu autorul ei și directorul uneia din marile edituri creștine: „Cartea Românească”, printre unele observațiuni interesante, încearcă să apere pe editorii de „prejudicata răspândită atât de lesnicios în rîndul marelui public care a făcut pe mulți să vadă în editor, negustorul adăpostit între raftul de cărți spre vânzare și țighele, contabil închis în strămutat orizont oferit de cele două coloane de registru”.

Apărarea d-lui Ionițiu este, desigur, valabilă pentru editorii români; pentru cei creștini, ca să lărgim cercul. Nu poate rămâne în picioare, în nici un caz, pentru negustorii multiplicatori de cărți vechi, pentru aceștia, pe lângă scopul negustoresc, urmăresc anumite țeluri: de pervertire intelectuală și sufletească, peste care d. Ionițiu trece cu mare îngăduință.

Editorii semiți pe lângă formarea unor contingente de scriitori iudei, cu specifica și destrămarea lor structură sufletească, — și pe lângă acapararea unor serii de scriitori autohtoni lipsiți de o armătură spirituală temei-nică; și-au dat seama că trebuie

să stăpînească aceste uzine de fabricat cartea care sunt editurile.

Unele asemenea afaceri au dat de răpă dela început, cum a fost editura „Ancora, Alcalay-Calafateanu”. Altele au fost distruse chiar de cei ce le toleraseră, cum s'a întâmplat cu faimoasele „I. Hertz” și „Adevărul”. Dar asemenea incidente nu au descurajat pe maril potentat: iudei cari știu bine cum să lucreze, unde și când să lucreze. Aristide Blank a întemeiat editura „Cultura națională” (!) care, ulterior, și-a schimbat intrucăva părul, dar năruvul ba, pen-trucă dictator acolo a rămas acel opac și imposibil scriitor ovrei Isaiia Răcăciuni. Apoi un oarecare ovreiaz de prin Vaslui pe nume Simon, inființează editura „Națională” (!), după ce își schimbă numele rău mirositor cu acela neaș de... Ciornei, sub scutul românescului său nume, Simon ajunge, în câțiva ani, pe seama unor traduceri necontrolate din punct de vedere stilistic, la o înflorire de necrezut.

La fel a activat și bătrîna editura Socec, încăpută pe mâna ovreului Schwartz.

Aceste opere editoriale neromânești, sunt secondate cu sârg de

o serie de mai mici dar nicidecum mai puțin periculoase case de tipărit cărți în limba urmasilor de daci. Însurim în fuga condeiului editurile: „Universala-Alcalay” — „Oceneau”, „Cultura popularii” azi lichidată, succursalele semite „Hachette” — „Mircea Schwartz”, „Cultura românească” (!), „Țicu I. Eșeanu” specializată în editarea de note muzicale și de cărți cu sub-strat moral dubios, „Cartea de aur”, „Casa scoalarilor” — „Sanjt”, „Le-page” — „Cluj” și altele ale căror nume nu ne vin în minte.

Toate rentează, toate îmbogătesc pe patronii lor, chiar și cele lichidate, — o, mai ales cele lichidate.

Dar nu atât aspectul pecuniar al problemei ne interesează, pen-trucă românul s'a învățat să fie iobag în țara lui, ci celălalt aspect, cel cultural, cel nimicitor de suflet românesc etnic. Ce-au făcut aceste edituri: iudaice la noi? Operă moralizatoare? Operă estetică? Operă de culturalizare a masselor? Noi nu putem mărturisii un singur caz de largi și sănătoase vederi în cadrul fapei bune. Au tradus, însă, pentru otrăvirea sufletului nostru, tot ceea ce literatura mondială reprezenta mai meschin ca sexualitate, ca libertinaj, ca imoralitate. Iar din autorii localnici, au lansat nume și cărți cu nimic bun în ele, ca de o pildă faimoasa carte pornografică „Bagaj” a lui Hai-movici-Bonciu, sau ca nu mai puțin faimosul volum „Priveliști” de B. Fundoianu de o aberație verbală puțin întâlnită.

În vremea asta editurile pur românești se sbat în greutăți de neînchipuit pen-trucă nu se pretează jocului semiit, pen-trucă nu vor să-și prostitueze meseria și urcă un drum greu ca o Golgotă, dealușul a felurite impedimente economice. Căci dacă ar fi să luăm drumul de mizală și ser-oasă rostiure dar și de aprigă luptă împotriva dumpingului semiit în materie de carte tipărită, drumul acesta aspru parcurs de marile noastre edituri „Universul”, „Cartea Românească” și „Cugetarea”, ca să nu mai pomenim pătimirile materiale ale micilor edituri „Ramuri”, „Bucur Neagu” și altele. am vedea cu câte greutateți are de luptat cartea românească, adevărată carte românească, onestă, cinstită și bună.

Suntem în zodia unor prefaceri. Așteptăm dela cei ce orînduiesc aceste prefaceri, semnul care să repună pe români în dreptul lor de a dispune, la ei acasă, așa cum vor de slova tipărită în românește.

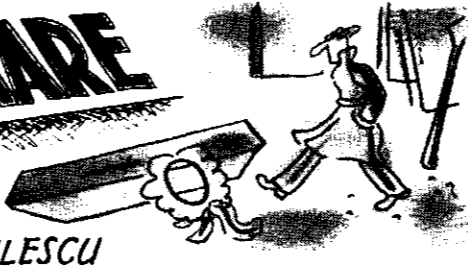
Încheiem totuși întrebînd cu mare curiozitate: câte cărți în ebraică au tipărit edurile ovrești mai sus pomenite? Căci, la dreptă și cinstită vorbă, acestea le-ar fi rostul. Rostul logic. Noi socotim că toată jefuirea spiri-tuală a unui tolerant Neam de către iudei, nu este cătuși de puțin logică.

Și cine poate îndrăzni să sus-țină că nu acesta este rostul edi-turilor iudee la noi: jefuirea spiri-tuală a neamului nostru?

ȘTEFAN CUCIUREANU

SOSONII LUI ȘTEFAN CEL MARE

NOVELA INEDITĂ DE NEAGU RĂDULESCU

Ajun de Crăciun. Cerul gri desiră jurubițele de ibrișin ale burniței și vântul aleargă după tramvay și trăsuri, exersând game pe tabla acoperișurilor.

Octav Apetri calcă îndesat, croindu-și drum prin mulțime cu umerii. Merge înainte, fără țintă.

Cu pălăria pleoștită pe ochi și pumnii îndesați în buzunarele trenchcotului pare indiferent la tot ce se întâmplă împrejur, căci vitrinele magazinelor strălucitor împodobite îl măhnesc iar zarva acestui ajun de Crăciun îl infurie.

Domni grași, trăiți bine și cu femei durdulii și frumoase la braț se împiedică în pachete, coconițe al căror picior ieșit din cismă te ispitesc, dau buzna grăbite în prăvălii devastând rafturile, în colțuri pocnesc artificii, negustorii ambulanzii te trag de mâncă asurzindu-te și fiecare copil încotoșmonat ca un pui de lapon, târăște după el o jucărie.

— Barbari! — măriaie Octav Apetri, adulmecând pieziș, numai o clipă, hălăile de șuncă, jamboanele, pateurile și cutiile de conserve din vitrina unei mezelării.

Cine l-ar privi așa încruntat cum umblă în mijlocul acestei frenezii totale, ar crede că tânărul cu barba crescută neglijent și cu gulerul soios al trenchcotului ridicat, nu este decol în mințile lui sau cel puțin e îndrăgostit.

Dar Octav Apetri e mai lucid ca oricând și de iubit nici vorbă — cine s'ar mai uita și la o scoabă ca el? (Nu-i spune în fiecare dimineață proprietărea sa? — Domnule Scoabă să faci bine să-mi plătești chiria, că la mine nu e azil!).

Și apoi el este convins că și dragostea e un drept al celor bogăți.

Înzadar îi ard lui ochii după toate femeile cari trec. Ele întorc obrăjii lor cu pielea ca aluatul de cozonac după domnul gras, ras proaspăt și cu grumazul ascuns în blana lucioasă a paltonului și ferit de țânțarii vântului.

Trăntește mai tare, de ciudă, talpa ghetei în asfalt și îndeasă mai adânc pumnii ciolănoși în buzunare.

Se simte ușor ca un fulg vlăjganul și pustiu într-o familie mare, sgomotoasă și veselă. Musafir nechemat și uitat pe un colț de scaun, cu palmele pe genunchii, așteptând să-i arunce și lui gazda, măcar o privire, dacă nu-i întinde o cafea.

Se opri în fața unei vitrine. Unul îl îmbrânci și avu impresia că-și aude scheletul prăbușindu-se fărâmat.

Nu se întâmplă însă nimic și Octav Apetri continuă să se sgăiască în vitrina magazinului „La gheata de aur”. Fixă o pereche de șoșoni și nu-și mai uita ochii obosiți dela ei.

Intre timp, un alt Octav Apetri parca ieși din trenchcotul lui, sbughind-o cu ani în urmă peste toate zăpezile, vifonițele și iernile trecutului, căutând să-și aducă aminte de vreo pereche de șoșoni și se întoarce repede și chiar subțit aceiași haină udă.

Alergase înzadar căci în viața lui Octav Apetri n'a existat nici o pereche de șoșoni. Și cât i-a dorit! Uite, acum e convins că dacă ar avea șoșonii ăștia din vitrină, nu i-ar mai lipsi nimic.

Foamea nu și-ar mai înfige ghiarele și dinții în pântecul lui, frigul nu l-ar mai sgâlțâi și chiar femeile nu s'ar mai uita la el ca la o haimana. Se închipui cu ei în picioare și fiindcă i se păru că a ațipit îi trase imediat și îi svârli cât colo, trezindu-se cu aceleași ghetete rânjite și umede.

Iată ce i s'ar întâmpla cu o pereche de șoșoni ca ăia. L'ar surprinde deodată o căldură moleșitoare și ar dormi de-a'n picioarele.

Se urmi din fața vitrinei magazinului „La gheata de aur” îmbrănat și lipăind din sandwichiurile deslipite ale tălpilor.

— Hai la steluțe! Steluțe! Artificii! Lumea se îngheșuie, cumpără, se îmbrâncește și se injură, e fericită.

Și pe Octav Apetri îl încovoia din ce în ce mai pătrunzător un gol în pântec.

Ar fura o pâine — uite la aia ce rumenă e! — ar smulge un pachet la îmbulzeală din mâinile unu trecător, dar îi lipsește curajul.

Sau să intre într-o bodegă și să mănânce tot bufetul cu aperitive. Și de ici, și de colo și de dincolo ca o pompă aspiratoare. Sătul, îngreunat să se prezinte apoi la cassă. Iși linse buzele crăpate.

— Mi-a fost foame și n'am nici o lescaie. Trec altădată sau vă las trenchcotul amanet. E tocit pela măneci, dar e încă bun. E, și la urma urmei, ce vrei domnule? Mi-a fost foame! Da știi ce foame!

Ce ar putea să i se întâmple? Din doi pumni patronul să-i julească pomeții obrăjilor sau să-i umfle ochiul cât o mandarină, să puie chelnerii să-l svârle în stradă ca pe orice bețiv sau să-l dea pe mâna unui comisari.

Câteva nopți ar dormi la comisariat. Cu stomacul asortat ca o băcănie de lux și tolănit lângă sobă, că trebuie să existe așa ceva prin circumscripții.

A fost însă crescut prost. Ii lipsește mai ales curajul aventurii și e laș.

Poate e de vină Martinescu profesorul de geografie din clasa doua de liceu, care l-a prins copind — încerca să copieze pentru prima oară — și l-a pocnit cu cartea în cap până când i s'au prelins din nări, două firisoare de armici roșu. Poate e de vină taică-su, care nu s'a îngrijit de educația lui deloc, ci se mulțumea să-l închidă în casă cu dicționarele de latină și greacă alături și nălucie nopți pe ziduri, în timp ce băieții de vârsta lui înghionteau fetele dela profesională prin parcul din fața primăriei, prin luncile dimprejului portului sau încercau să fugă din monotonul orașel de provincie — așa cum a dispărut într-o zi băiatul ceasornicarului și se spune că a făcut avere în Portugalia — ascunși pe un vapor de cereale.

Acum e singur în capitala asta mare, cu străzi prea multe și întortochiate. Cât de simplu îi pare prin comparație, orașelul lui! Un bulevard lung dela gară și până în port și câteva străzi pe margini, cum te învățești, pe unde o iei, tot în bulevard dai.

Oamenii acolo se cunosc asemenea unor rude apropiate, își zâmbesc, se salută și se invită unii pe alții la masă.

— E băiatul lui Apetri, se duce să cumpere jurnalul, ce mai e nou domnule Apetri? Cum îți se pare Universitatea? Sunt atâtea distracții la București, nu-i așa Tăviță? — mie îmi dai voie să-ți spun așa că te-am ținut pe genunchii când erai atât!

— Nu-l cunoști păsta lungu? Vai, se poate, e băiatul conului Apetri pe cari l-au mâncat fript foitește și care a căzut în fața primăriei, într-o dimineață când se întorcea dela poker și acolo a rămas. Ai noștri spun că e tare deștept și că o să ajungă cineva acolo la centru. N'ar strica să-l invităm la masă. Ți-o fi foame Tăviță?...
— Incotro să se îndrepte? Acasă? Nici pomeneală. Doar

l-a gonit pe străzi, în burniță soba rece și ceaiul fără gust și fără culoare depe fundul câinii.

Infundând pumnii în buzunare, caută să nu se încovoie. Nu! Măine, nu poate fi Crăciunul! Mai mult fugi. Cotește străzi, evită oamenii grăbiți și încărcăți cu pachete.

Ce dracu! A mai îndurat el foame de atâtea ori, zile în șir, dar niciodată scorpiile din pântec nu l-au sfâșiat cu atâtea sete ca azi.

Cum merge înainte pe calea Griviței îi scapără prin minte, o idee năstrucnică. Oare așa cu stomacul lipit ca două foi din aceeași coală de petiție, ar putea el, Octav Apetri să rădă?

Și încearcă. Întâi o schimonositură. Apoi un rânjet care sperie o trecătoare obligând-o să traverseze.

— Ha! Ha! Ha! — răsună dogit răsetul lui.

Așa! Sigur, el trebuie să poruncească. Nu stomacul. Însă ghiarele dinăuntru se răzună — parcă le aude cum șgărie pe un perete — și-o încovoie din nou.

Totuși, Octav Apetri, nu se lasă înfrânt. Prăvăliile rămân în urma lui, o mașină îi aruncă dintr-o băltoacă medalilele noroiului în piept.

Îndoito el merge totuși înainte. Numai în fața cimitirului Sfânta Vineri își dă seama cât s'a depărtat de casă și cât de greu se va întoarce.

Se sprijină de gardul de lemn, care împrejmuește orașul morților și încovoieat de foame, umezeală și frig, nu mai poate să rabde. Plânge. Un scâncet de căine hărtănit de toate picioarele.

Ii e rușine de el, de plânsul ăsta muiereșc, dar lacrimile lunecă fără voie pe obrăjii supti — parcă durerea îi stoarce umezeala din trup ca pe o rufă — și din coșul pieptului, din gât, îi gâlgăie ridicolul scâncet.

Din poarta cimitirului privește lung și trist înăuntru ștergându-și lacrimile cu mâncă udă a trenchcotului.

Pe alei nu aleargă nimeni cu pachete. Aici oamenii, deși mâine e Crăciunul, sunt tot atât de singuri ca și el. Doar vântul parca ar căuta printre cruci, pe după cavouri, pe sub coroane uscate și mormane de frunze, un mort care a fugit aesea din groapă și s'a ascuns în altă parte...

Nisipul scârțâie pe alei.

Octav Apetri se uită speriat împrejur. Nimeni.

Din fiecare mormânt crește câte-o cruce. Dreaptă, cu fruntea spre cer, sau aplecată într-o parte — cavaler cu brațe groase, fandând și înjunghind și încă odată învinsul.

Și pentru prima oară, el care s'a jucat mereu cu foamea, târând-o umbră pe toate ulițele, pe sub toate podurile haimanelor și pe sub toate ferestrele, răsunând de benchetelii, se încovoie în vine. Iși aude clătănind dinții și apoi clefăind în ghete. Ii face rău clefăitul ăsta. I se tot pare că cineva mestecă și înghite cu poftă.

Se gândește că s'ar putea așeza pe-o bancă, să închidă ochii și să doarmă.

Un somn greu, nesfârșit, ca al fericitorilor locatari ai acestui hotel de veci.

Un loc strămt în groapa comună s'o găsi și pentru el. Se și închipuie cu picioarele în sus, într-o atitudine de acrobat, înghesuit ca într-o oală de tocană, între alți pomanagii și coate goale, în subsolul slugilor. Numai de nu i-ar cere și aici chirie.

Dela viață nu mai așteaptă nimic.

Se va duce diseară acasă. Ei și? Soba e rece, delungul pe-reților igrasia a desenat toate continentele atlaselor de geografie și șobolanul care îi inspecta de două, trei ori pe zi camera, cu vâna de cauciuc a cozii ținând-o greu la spate ca un polițist, își va scoate de sub fonifer doar mustățile, protestând că nicăieri nu e vreun colț de pâine. Apoi, trei zile. Nu una. Trei. Lungi, nesfârșite. Străzile pustii. Doar din când în când ordonanțe și servitoare roșcovane împleticindu-și cismele în varza rochiilor. Din vecini până în noapte târziu răbufnind muzica aparatelor de radio și la intervale, sgomotul unei mașini cari se oprește și din care coboară o ceată de cheflii.

Numai el cocoloș în pat, sgâlțâit de frig, ros de foame.

Ah! Lighioana asta care se ține de el scai.

Nu. S'a hotărât. De aci nu va mai pleca.

La capătul alei principale s'a oprit. Ușile capelei sunt deschise și înăuntru se zăresc câțiva oameni cu capetele goale.

Crede că acolo e mai cald și grăbit urcă scările. Ezită o clipă în prag în fața doliului și intră scoțându-și pălăria. Cei din jurul catafalcului întorc automat privirile spre el, măsurându-l, apoi le pironesc din nou în ciment.

Înaintează, căutând cu ochii o strană liberă, apăsându-și cu amândouă palmele cuțitele din pântec. Și deodată sare înapoi zăpăcit, simțind golul din pântec cum îi urcă în cap, urechile cum îi văje, ochii băjbăind în ceață și genunchii cum se frâng putrezi. Țasta e sfârșitul, își zice. Niciodată n'a avut astfel de halucinații. Nu se poate! Aiurează probabil.

Iși trece palme pe frunte apăsându-și vinele tâmpelor și ci-tește din nou numele depe cruce.

— Ștefan cel Mare! Ștefan cel Mare!

Mâinile îi băjbăie un sprjin. Nu se poate! E o farsă! Ștefan cel Mare a murit acum patru sute de ani!

Capetele din jurul catafalcului se încing într-o horă nebu-nească. Mortul se învârtește cu sicriu cu tot. Jerba de flori depe reversale hainei se învârtește și ea. Tava de colivă se apropie de el amenințătoare.

— Na, mânăncă, Octav Apetri! Mânăncă din coliva lui Ștefan cel Mare!

Literele de pe cruce se deslipeesc, dispar și iarăși apar și cu-pola capelei lunecă în jos ca un strat de pământ gata să-l înghită.

— Ștefan cel Mare! Nu se poate! Eu la înmormântarea lui Ștefan cel Mare!

Și Octav Apetri se prăbuși cu brațele întinse spre catafalc, pe ciment.

Doi bărbați în doliu îl țin de subțiori și o babă cu obrazul ca o mânășă de porc, îi face vânt.

— Nu-i nimic! Nu-i nimic! — îl incurajează necunoscutul, cu multă diușie în voce — nu-ți mai face inimă rea. Fii tare! Parcă noi nu l-am iubit?

Octav Apetri se frecă la ochi, căutând să se dumirească.

— Vă rog, unde sunt? Vă rog...

Necunoscutul îl bate bărbătește pe umăr.

— Nu fi copil! Fii calm! Păstrează-ți sângele rece! Uite dumneaei — și arată spre babă — e mătușa lui și e mai tare ca dumneata.

— Bine, dar eu... — se desmeticește Octav Apetri.

— Știu, dumneata ai fost cel mai bun prieten al mortului, dar nu e un motiv să te pierzi așa repede cu firea...

— Eu... al... al... — și se sprijină de necunoscut gata să se prăbușească din nou.

Atenția întregii asistențe e îndreptată acum asupra lui. Parcă el ar fi mortul.

Intristatele cucoane dau voalurile negre ale pălăriilor la o parte să-l privească, șușotind: da cine e? L-a iubit mult pe bietul Fănică! Uite-te la el cât suferă! Și ce galben e! Ar trebui să-l scoată la aer.

Un domn în negru, ras proaspăt și încruntat își face loc pe lângă catafalc, dărâmand o coroană și se înclină serios în fața lui Octav Apetri, întinzându-i patetic o palmă de atlet.

— Alexandru cel Mare, fratele răposatului! Vino — zice el — vino lângă noi între rude!

— Domnule — se apună în surdină Octav Apetri — eu n'am nici o legătură cu...

— Nu, nu, locul dumitale e între rude — și Alexandru cel Mare îl trase după el ca pe un pachet.

Se trezi în mijlocul unui grup de cucoane cu fețele acoperite de voaluri lungi și lângă niște domni cari îl priveau trist în ochi.

Fiecare dintre ei se simți dator să-l bată pe spate sau să-l strângă de braț, șoptindu-i același cuvânt de îmbărbătare: curaj!

Chiar văduva lui Ștefan cel Mare, se ridică depe pieptul scrobit al mortului unde căzuse frântă de durere și întrerupându-și o clipă văicărările, îi întinse o mână grăsuță și albă, spunându-i printre lacrimi: îți mulțumesc că ai venit. El se uită întâi mirat la mâna spânzurată în aer, se uită repede și'n spate să vadă cui i-a întins-o și fiindcă Alexandru cel Mare îl împinse, o sărută. Mirosea frumos. Un miros de colonie care îi sgândări din nou foamea. Strânse maselele și înghiți în sec, răsucind, storcând în mâini pălăria.

— Auzi: — bietul băiat deabia își ține lacrimile!

Și caută să-și amăgească stomacul, distrându-se.

Privi mortul mai cu deamănuntul. Nu-l mai văzuse niciodată până atunci și nebunii ăștia cari l-au luat drept prieten al lui.

Burta lui Ștefan cel Mare se înalță considerabil din sicriu.

Ii plăcea să mănânce bine, reflectează Octav Apetri. Poate a murit chiar mâncat.

Și în locul catafalcului i se păru că vede vitrina unui birt economic. Gâtul îi ieși din guler lungindu-i-se înspre o farfurie lungă cu salată de boeuf.

Inchiphuire deșartă! Nu e decât o jerbă de flori galbene.

Iși înghiți saliva și 'n liniștea din capela sfâșiată doar de plânsul văduvei, e cât pe aci să strige: Mi-e foame! Mi-e foame! Eu n'am nici o legătură cu mortul! Acum îl văd pentru prima oară în viața mea!

Una dintre rude a depus o crizantemă drept lângă nasul și mustățile lui Ștefan cel Mare. Cum stă cu ochii închiși și cu o sprâncenă puțin ridicată, decedatul miroase crizantema cu un aer plictisit, ca și când ar vrea să spuie: deși nu-mi plac decât trandafirii...

— Fănicăăă! Fănicăăă! Und' teci Fănicăăă? Hai spune-mi Fănicăăă! — a explodat pe neașteptate văduva, lăsându-i tot-deodată lui Fănică, pe frunte, pe obraji, semnele pământeste ale rujului ei.

Dar Ștefan cel Mare deși are acum o gură lângă ochi, una lângă ureche, una pe frunte și încă vreo două, trei risipite pe obraji, tace mălc și parca s'ar gândi absent la niște afaceri de bursă.

La comanda văduvei statul major de babe intră și el în acțiune cu batiste și sughițuri.

O arătare uscățivă împarte lumânări.

Cu o lumânărică în mână, Octav Apetri se ridică pe vârful picioarelor și își rotește privirea spre ușa capelei, alcătuiindu-și un plan de evadare.

Cineva îl trage însă de mână. E necunoscutul care îl țineuse de subțiori.

— Bietul Fănică! Ce om nene și să se ducă așa tamnesam...

Mai tace puțin, cedând partitura vocii răgușite a dascălului și continuă:

— D'ala servicii, cred că îl cunoști, ă?

Octav Apetri își încălzește palma la flacăra mică a lumânării și tremură. Nu mai știe nici el dece. De foame, de frig, sau din cauza nervilor. S'ar întoarce și i-ar da cu pumnul în gură vorbă-rețelului să i-o facă zob.

Frigul îl scutură de guler ca pe un pom depe crăcile căruia ar trebui să cadă roadele și chipul i s'a învinețit, dar nu e rost s'o șteargă căci e ferecat bine în lanțurile rudelor.

Se caută el aici între oamenii ăștia străini, lângă omul ăsta mort pe care nu l-a văzut niciodată. Și ce nume: Ștefan cel Mare! Și tipul insuportabil care continuă:

— Inima, crezi că te lasă inima? Nooooo! A venit la două acasă și la trei s'a dus. Gata! ca un porumbel, ca un porumbel!

Când picai io, nea Fănică holbase ochii. Să-l scâldăm, să-l scâldăm ca altfel înșepenește...

Popa a terminat slujba.

Rudele se îngămădesc spre catafalc și Octav Apetri profi-tând de zăpăceală, caută să se strecoare spre ieșire.

— Stai! — îl svâcnește de mâncă Alexandru cel Mare — noi să o sprijinim pe ea să nu ise facă rău, — și luându-i mâna i-o înfige ca pe o cârpă sub brațul văduvei — ține-o bine!

Privirea disperată a lui Octav Apetri, n'are nici un efect.

Alexandru cel Mare își sprijină de parte cealaltă cumnata, îndurera, căutând să-i aline durerea.

— Taci, Lizico! Nu mai plânge, Lizico! — și cu mâna liberă ridicată în dreptul gurii îi face semne mutești lui: — Spune-i și dumneata ceva

Dar Octav Apetri cu ochii scoși din orbite, parca a înghițit un par.

— L-a împietrit durerea! — remarcă din spate cineva.

La ieșirea din capela, după cosciug, mai vine și unul cu barbă și se înalță la urechea lui, călcându-l pe gheată:

— Trebuie să ție o cuvântare cineva la groapă. Așa e obiceiul! Să nu zică neamurile că Fănică a fost un ăla oarecare! Vorbește dumneata!

E prea mult. De nu i-ar ține văduva brațul prins ca într'un clește și de n'ar trebui să o salte mereu, căci se împiedică în voalul pălăriei și se poticnește în noroiu, i-ar injura pe toți, convins că a înebunit și ar fugi ca un zăneac.

Domnul respectabil și cu barbă e însă insistent și i se mai suie odată pe gheată.

Trebuie să vorbești! Câteva cuvinte acolo! Doar a fost și prietenul dumitale! L-ai iubit și dumneata!

Ori eu sunt într-o ureche, ori ei sunt de legat — își spune Octav Apetri și întorcându-se spre bărbos, caută să-i explice, de-abia stăpânindu-și ciocotul.

— Domnule, dă-mi voie te rog, eu nu sunt...

— Știu că nu ești orator, îl întrerupse bărbosul, că nici eu nu sunt, dar câteva cuvinte bine simțite poți să spui!

— Nu asta domnule...

Văduva aproape leșinată se împiedică în voal, pălăria i se rostogolește pe jos și el trebuie să i-o ridice și să i-o șteargă de noroiu.

— Îți mulțumesc! — îi strânge mâna liberă domnul cu barbă. Atunci, s'a aranjat, vorbești dumneata. Imi dai voie: Cel Mare. Mitică cel Mare, fratele răposatului.

Din dreapta văduvei, Alexandru cel Mare mulțumește și el.

Cosciugul e așezat jos lângă groapă.

Burnița a umezit hainele noi-nouțe ale mortului.

Coana Lizica s'a desprins din cuierul brațelor cari o susțineau și-a căzut ca o zdreanță acoperind mortul.

Cronica dramatică

Spectacolele teatrale bucureștene

TEATRUL COLOS: UN VALS
CA PE VREMURI

O excelentă comedie muzicală alcătuiește programul grădini de lângă palatul prefecturii. Ideea, a cărei originalitate este remarcabilă, constă din aducerea pe scenă, într-o acțiune care să le permită întâlnirea și „co-acțiunea”, unor personaje din unele vechi opere de succes, din vremea superbeilor infiorări a acestui gen.

Cei cari au trăit epoca de glorie a lui Lehár, Abraham, Pianquette și alții mulți, dar și cei cari au prins doar sfârșitul acestei eflorescențe de muzică, fast și veselie, nu pot să nu guste în comedia muzicală delat Colos, satisfacții distincte și renașterea, măcar puțin, ale unor fermecețoare amintiri.

Contesa Maritza, Voevodul țiganilor, Contele Orlof, Suzana, Văduva veselă, și toate celele personaje celebre cari au legat-nat atâtă valsuri, au aprins atâtă pasuni, au descoperit frunțile unei lumi dornice de entuziasm, de frumos, de artă și bucurie revin pe scenă, întâlnindu-se, trăind strâns unite, scuturând praful depe îmbrăcămintele lor strălucitoare, cântându-ne ariile lor de succes, într-o îmbinare fermecețoare de melodii și armonie.

O intrigă se naște între ele, trăiesc o viață ca de oameni, aceste ficțiuni ce nu s'au întâl-

nit niciodată pe aceeași scenă, și apoi dispar în tăcuta și discretă lor ascunzătoare unde s'au refugiat de teama unei lumi ce nu mai poate să le priceapă.

Scriem entuziasmați de acest spectacol minunat, fiindcă ne-a procurat ceea ce mai deosebite satisfacții dintre toate treatrele de vara. Il recomandăm tuturor celor cari vor să retrăiască puține momente din epoca glorioasă a comediei muzicale, și totodată celor cari știu să aprecieze harurile creații ale unor Timică, Eterea, Oleg Danowsky, Ileana Simo, Florica Demion, Silvia Fuida, Lizette Vereea, Ion Dacian, Tanti Capajăna, fini și inteligenți interpreți.

În special Timică, pentru care opera este un cârmu remarcabil de realizări, Ileana Simo și Oleg Danowsky grațioși și perfecți dansatori, sau Ion Dacian, îndespensabil spre a modula frumoasele arii din repertoriul trecut, sunt demni de sublinieri e- logioase.

Iar d-lui Sică Alexandrescu al cărui gând minunat a realizat această operetă, întreaga stimă.

TEATRUL VOLTA BUZEȘTI:
ACCELERATUL 402

În alt gen, dar tot o reușită farsă, teatrul Volta Buzescu, reprezintă pe Birlic, și e destul dacă spunem atât, într-o intrigă, în care, ca întotdeauna, bietul și micul Birlic, lovit de toți, chinat, hărțuit, isbutește să se strecoare spre a-și salva pielea, spre hazul spectatorilor, un haz sănă-

tos, irupând vijelios la vederea tuturor năzbătătorilor lui. Complex lipsit de seriozitate, nu este mai mult decât o farsă, comedia dela Volta Buzescu, este al doilea spectacol reușit al Capitalei. Și pentru a fi drepti, trebuie să relevăm meritele distribuției, care cuprinde câteva nume de prestigiu, și pe lângă aceasta, nume cari știu să-și menție prestigiuul.

Nora Piacentini, fermecețoare în comedile muzicale și Virginia Popescu, acatuesc un plăcut cuplu, a cărui apariție se încheie totdeauna cu apauzele entuziaste ale publicului.

Ionel Țăranu, într'un simpatic rol, Romco Lazărescu și Mircea Șeptilici, încheind personajele importante din comedie, aduc și ei aportul lor de haz și veselie.

În fond, o comedie care are aceste nume în distribuție, nu mai are nevoie de comandari. Tocmai de aceea nu insistăm asupra subiectului, sublinind doar reala lui valoare.

TEATRUL DIN C. A. ROSETTI:
ASCULTĂ IONESCULE!

Poate mai puțin reușit din punct de vedere al concepției, mai vulgar, și lipsit de strălucire ceoniale spectacolul, teatrul din C. A. Rosetti prezintă totuși un program plăcut și distractiv. Mai mult chiar, mulțumită unor schimbări de distribuție, în ultima vreme, a căpătat un ritm viu și antrenant, demn de a fi lăsat în seamă.

Trebue dela început să subliniem creația lui Marcel Angheliescu, singurul care poartă sarcina întregului spectacol și reușește minunat, dovăduindu-se încă odată un actor de rasă, un tânăr căruiia viitorului artistic îi este deschis și merită întregul sprrijin, precum și gloria cât mai curând.

Dacă am vrea să apreciem într'un fel concis piesa: Ascultă Ionescule, nu putem decât spune: Duceți-vă de-l vedeți pe Marcel Angheliescu. E păcat să scăpați o asemenea ocazie de a rade sănătos, din plin, în urma unei creații remarcabile.

Mia Apostolescu

Toate aceste spuse de M. Angheliescu nu întineză deloc rojul celorlalți din distribuție, rolul unei critici fiind să releve punctele deosebite, nu în detrimentul celorlalți, ci în concordanță cu ei.

Deaceia vom aduce elogii nostru deosebite lui Ion Dănescu-Bruno, pentru care avem o reală admirație, d-lui Jules Cazaban, la rândul său fidel și abil interpret, d-nei Mia Apostolescu căreia îi mulțumim pentru antrenul imprimat piesei. Iar în celelalte roluri remarcăm pe Ion Tomozogiu, Nutzi Stănescu, R. Beligan și Ninetta Gusti.

Iar pentru a încheia, vom aminti de muzica d-lui Ely Roman, eșind din comun.

VICTOR POPESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

PRODUȚIILE ACADEMIEI REGALE
DE MUZICĂ: CLASA DE ORCHESTRA

D. Ionel Perlea a cărui autoritate dirijorală și capacitate muzicală se lipsesc de orice recomandări și impun numele d-sale în primul plan al valorilor muzicale românești, a prezentat la Ateneu, în cadrul producțiilor „Academiei Regale”, un concert simfonic cu orchestra, dirijori și soliști ai școlii.

Este de prisos să insistăm asupra soartei privilegiate pe care a aflat-o clasa de orchestra a Academiei Regale de Muzică prin venirea d-lui Ionel Perlea în fruntea acestei clase.

Ramura extrem de importantă a dirijoratului, revendică însă în chip incontestabil în învățământul nostru muzical superior, o catădră definitivă, precum trebuie create, pentru a se remedia lipsurilor grave de astăzi, o catădră de analiză muzicală și una de coreografie.

O revizuire a organizării didactice a Academiei Regale de Muzică, se impune de altfel de multă vreme. Lacune și defectuoșități multiple și învechite care dăunează bunului mers general al studiilor și temeiului practic al formării muzicienilor, fac cu totul imperioasă necesitatea unor reforme în acest domeniu.

Producția clasei de orchestră, susținută meritoriu de elevii instrumentiști și diferitelor clase ale școlii, a fost în parte încredințată conducerea muzicale, tot atât de tinerești cât și forțelor conduse, a doi din studenții Academiei Regale, d-nii Traian Mihăilescu și Ion Dumitrescu, cel din urmă fiind și unul din absolvenții clasei de compoziție Dimitrie Cuclin.

D. Traian Mihăilescu a reliefat cu destul de active aptitudinile de animare, o favorabilă înzestrare temperamentală și pentru început,

premițându-și îndemănare și hotărâre în gest și sugerări. Menține poate prea exclusiv brațul drept la maximum de înălțime, ceea ce îi reduce repercursiunile și câmpul de acțiune. Recurge de asemeni, nu prea des, este drept, la unele complicații inutile de mișcări.

Este în genere însă un talent demn de încurajare, în direcția aleasă.

D. Ion Dumitrescu este ceva mai sfios și mai reținut, având în total o înținută pe care am apreciat-o prin grija stabilită de ritm și îngrjire în desfășurarea muzicală.

Proble de decisive le vor da însă, atât d-sa cât și d. Mihăilescu, în viitoare prilejuri, când posibilitățile dovedite acum în chip embrionar, vor găsi un grad de dezvoltare mai largă și mai concludentă.

Sub bagheta fermă, experimentată și agoră a maestrului Perlea, orchestra Academiei a acompaniat în concerte de Schumann și de Saint-Saens (primele părți) studențele soliste, d-rele Victoria Genoveanu Miclescu și Ana Maria Altenlu, amândouă absolvente ale clasei de pian.

D-ra Genoveanu Miclescu (distinsă cu premiul Aurelia Cionca) a redat concertul de Schumann cu frumoasă substanțialitate muzicală, simț artistic tineresc de calitate și pregătire instrumentală serios constituită. Element temeinic dăruit, d-ra Genoveanu Miclescu este îndreptățită să perseveze în direcția carierei artistice ce și-a ales și care-i rezervă, o credem, succese de preț.

D-ra Ana Maria Altenlu (clasa d-nei Muzica Gheorman-Ciomic, premiul Posnaru Căpătescu) a răspuns cu tenacitate de ordonanță și alasă elocință și cu temperament pianistic remarcabil, cerințelor de o s'au stăruit și sonoritate suficientă ale caracterului în sol minor de Saint-Saens.

D-sa justifică de asemeni atât premiul obținut, cât și încrederea în perspectivete d-sale de reușită artistică viitoare.

Șoșonii lui Ștefan cel Mare

(Urmare din pag. 4-a)

Liberat de-o greutate, Octav Apetri, se răsușește în loc, răsuflă ușurat și caută s-o șteargă. Dar pe deoparte neamurile curioase sa vada cum piange vacuiva, suanșe ca o cunuga în jurul cosciugului, pe cearta baroșonului lui Mituca cel Mare, ivit sperietoare cmar pe unea vroia sa o tueasca, îi incurcară.

Se repezi la iratele mortului disperat.

— Domnuie Mituca, sa-ți expuc... e o greșală...

— S'a terminat! — mașca din barbășon, eu — i-am spus și părintelui, imediat după stușoă, vorbeșu dumneata.

Părintele cadeinișează de cateva ori îmbunat că burnița îi strică patratul.

Mituca cel Mare îi face atunci semn învărtind manivela unui pateion imaginar și îl împinge înspre groapa.

Octav Apetri se oprește la marginea ei, lângă burta lui Ștefan cel Mare. Dar se retrage doi pași. Adancimea gropii îi amțește. Mai bine să se uite în alta parte. Caută sa se recueagă, sa-și amintească două, trei traze din cuvântare pe cari le ține cu dăruie un păntecos om poutic la botezuri și la inmortantări și de cari ziarele sunt pline.

Iși aude numai inuna cum bate rar piroane în propriul său trup, răstăgnindu-l. Casca gura, dar stomacul îi ghorțoate atât de sonor ca o incheie imediat.

Acetiași gnură îi strange din nou cimpoiul stomacului și în tăcerea așternută pentru cuvântare, că ghorțoatul seamana cu un fluert și-i aud toți, și se întreabă toți: Cine fluertă? Cine fluertă?

Li e rușine și frică, d'ăia cască din nou gura și ca să acopere ghorțoăturile mai mult strigă: — Doamnă, și... și... intristata familie. A murit Ștefan cel Mare! A murit! S'a dus dintre noi, acolo sus, doamnă și intristată familie, toate privirile s'au îndreptat după degetul său arătător, dar nu reușesc să vadă decât o cioară care urmărește, după o cracă, atentă și în doliu, ceremonia... un om bun... un om corect, (mai caută repede niște adjectiv) integru, milostiv, drept, demn... într'un cuvânt un om de mare caracter. Funcționar de elită, el a însemnat pentru noi toți o pildă de muncă și abnegație.

(Privi fața plouată a mortului. Nu-i inspiră nici un cuvânt).

Ștefan cel Mare — continuă el — a suferit mult, a luptat și a învins în viață (ii defilează prin cap: Războienii, Vale Albă, Chilia, Codrii Cosminului) dar pană la urmă a trebuit să se supună în fața unei puteri, care e dincolo de noi (și iarăși arată cioara).

Frate Ștefan cel Mare, iartă-ne pe noi toți cari te-am supărat vreodată și fie-ți fărâna ușoară!

Il podidără lacrimile închipuindu-și că vorbește la inmortantarea lui și se încovoie să-și strivească fiarele hămesite ale stomacului.

În jurul mesei lungi, neamurile mortului mestecă. Un match al făclilor din care s'ar părea că nimeni nu vrea să se dea bătut, că nimeni nu vrea să piardă un fel de mâncare.

Nu se aude decât o clefăială de troc și furculițele și cuțitele împiedicându-se, ciocnindu-se în farfurii.

Și din când în când în acest șagmot de motoare în plină acțiune, comenzi scurte și precise depe covertă.

— Pilaf!

— Sarmale!

— Pilaf!

— Vițel! Găina!

— Vin!

— Pilaf!

Asudă coana Lizica împărțind farfuriile și privind, cum trebăluște în capătul mesei, nici n'ai zice că acum o jumătate de oră deabia se țara dusă la braț pe aleile cimitirului.

— Vai, aveți grijă de domnu' Apetri! Apetri, nu? — îi întinde ea o farfurie vlăjganului, — domnule Apetri, nu te jena, servește-te ca la dumneata acasă.

Cu gura plină Octav Apetri instalat între o babă și barba lui Mitică cel Mare, aprobă din cap, spunându-și în sine: dacă ar fi ca la mine acasă!

Golind farfuria își face socotelile. Să mănânce măcar pentru trei zile. Apoi speriat ca nu cumva cei de prinprejur să-i citească gândurile îi inspectează cu coada ochiului.

De unde. Pe toți nu-i preocupă decât conținutul farfuriilor.

Muscând dintr'un copan de găină îl privește prietenos pe Mitică cel Mare.

Dacă n'ar fi fost el, acum ar fi rătăcit pe străzi năuc.

— Nu se poate domnuie! Nu se poate! Mergem cu toții acasă!

— Și deia poarta cimitirului l-a imbrancit într'un cupeu.

— Dumnezeu să-l ierte! — spune o matusă ștergănu-și colțul ochiului cu batista.

— Dumnezeu să-l ierte! — o îngână și Octav Apetri.

În camera e cad și bine. Așa de une cum nu s'a mai simțit el de astavara cand dormea langa aeroport la baneasa, cucat în iarba cu tot cerul și toate stețele orașului deasupra.

Chipurile astea necunoscute din jurul mesu pe cari până acum o jumătate de ora nu le putea sueri, se par deodată foarte apropiate și foarte dragi.

Un perete totogrană cu ramă groasă de bronz a răposatului Ștefan cel Mare parca urmărește atentă cum se goiesc suciete și iarfuriile.

— Era! — privește fotografia din perete Octav Apetri, simțindu-se tannesam caraghios de induișat.

— Mi-a vorbit de atâtea ori de dumneata! — dă din cap și coana Lizica — da dece nu mai servești pușină găină?

— De mine! — se miră Octav.

— Da, și încă ce frumos și de câte ori! Ei bine, el era după cum ai spus dumneata, la cimitir, un caracter.

Ca să se desmetcească, mai bea un pahar de vin.

Lighioana din pantec astampărată, îi trimete limbi de foc prin tot corpul.

O căldură plăcută îl înfășoară ca o plapomă. Sângele îi svănește vesel prin vine. Nu se mai recunoaște. Strânge paharul și-ar vrea să țipe absurd: trăiască mortul!

— Sau poate dorești puțin curcan, domnule Octav Apetri.

Tăcând obosit glasul iurculițelor, la masă încep discuțiile pe categorii.

Pensionarii își reamintesc de Ștefan cel Mare când era de-o șchioapă, camarazii de birou fac politică, babele bārfesc vinul și mâncarea și se laudă fiecare cu parastasele și colivile lor, cu locul de veci pe cari și l-au amenant la cimitir (— mi-am pus și poza pe cruce — spune una și trandafiri urcători, mai îmi trebuie felinar, bancă și sa aranjez cu intentental să-mi plue florile de sezon) — mătășile se angajează într'o încordată dispută despre modă.

— Nu dragă. Eu după bărbat-miu am purtut un taior negru și o tocă fără voal. Atât. Drept să-ți spun, nu-mi place rochia ta Lizico... Nu e elegantă deloc. Tot la Popescu ț-i-ai făcut-o?

Văduva lui Ștefan cel Mare îi dă dreptate. Tot la Popescu a făcut-o. Recunoaște, Lucrează foarte prost, d'ăia o s'o și dea mâine să i-o schimbe aia de vis-à-vis.

Octav Apetri e fericit.

A mâncat, a băut.

Se lasă greoi și sătul pe rezemătoarea scaunului, răsuflă și privește obrasnic, singura femeie mai tânără dela masă. Deabia acum a observat-o și i se aprind obrăjii.

Se apleacă la urechea lui Mitică cel Mare.

— Nea Mitică, te rog, cine e doamna?

— Nepoată-mea, domnișoara Fifi. Studentă.

Unul slăbănog se ridică depe scaun, vārsând din pahar puțin vin pe dușumea.

Cherchelit se șterge întâi la nas și cu ochii umezi, începe adresându-se patetic văduvei.

— Verișoară, eu și cu vărul Octav, noi care luăm în fiecare zi aperitiv cu el, noi cari azi am dus la groapă — nu plânge verișoară, că ai... ai plâns destul — adică acolo unde o să n'ecem cu toții, pā al mai bun amic al nostru, pā 'anică, te rog să primești... co...co...co'leanțele noastre... hāc! noi l-am iubit pānică... āc... noi l-am înțeles āc... asta, cum îi 'ice... sufletu'... sssssii desigur că în momentu' dā... față, nea'anică privește... āc de sus... m'ānt'egeți... 'și... de 'us... ce...mnezeu să-l ierte... 'ice: — Uuu... unite pā... 'āru Gore și pā... 'āru... Octav 'āc... cum mă plāng... 'āracii... De... oamniā... il... il...lāngem... — și se prābuși cu coatele pe masă spārgând o farfurie.

Octav Apetri se umflă pe scaun măgulit. Până și Gore āsta îl cunoaște. A devenit desigur cineva.

Căută grābit o oglindă să se privească, dar nu întâlnește nici una. În schimb întâlnește ochii lungueți ai domnișoarei Fifi și o întrebă serios.

— Cum vă distrați domnișoară?

— Ca de obicei în familie. Adică prost.

I se pāru idioată întrebarea la o masă de mort ca și răspunsul.

Ca să-și repare greșala, mai mult oftă: — Săracul Ștefan cel Mare! Dumnezeu să-l ierte!

Insă privirile lui în acelaș timp o desbrăcau.

Intai umerii, apoi sâni, pântecul și picioarele.

Ce fel de picioare o avea domnișoara Fifi? Dacă s'ar ridica măcar depe scaun să i le vadă.

Viața! Uite ce e viața și unde am regăsit-o! — filozofează Octav Apetri cuprins de văvățiile desușchiate și rāde gândindu-se cum l-ar fi gisit mâine pasnicul, înghețat pe bancă în cimitir.

Viața!

Paharele dansează pe masă.

Coana Lizica zambeste sprijinită într'un cot.

Pe neașteptate Alexandru cel Mare se injurā cu Mitică cel mare. La mijloc e un fleac de moștenire: ceasul de aur al mortului.

Cel din urmă, bărbosul, o ia de mână pe d-șoara Fifi și pleacă trāntind ușile.

— Sā-ți fie rușine!

— Sā-ți fie ție hrăpărețule!

(Ce păcat! Ce păcat! Tocmai Octav Apetri se pregătea să o invite pe d-șoara Fifi în antreu alături, să ia aer).

Vărul Gore mai sparge un pahar și mai ține o cuvântare.

De sus din tablou, răposatul parca dirijează masa și corul canibalilor din jurul ei.

La două, fiindcă s'a terminat vinul și mâncarea (nu zău, ce-o să se facă biata Lizica de Crăciun fără bucate?) intristata adunare s'a ridicat dela masă, într'un singur glas: Dumnezeu să-l ierte!

Coana Lizica pregătește ca una care se pricepe că a îngropat doi bărbai până acum, pentru fiecare câte o surpriză dela răposat.

Vărului Gore i-a dat o haină de alpaca, lui Alexandru cel Mare, costumul maro cu dungi, unuia dela birou gambeta și-o vestă, altuia pardesiul și așa mai departe. A rămas doar rufăria s'o împartă la parastatul de 40 de zile.

— Adevărat pom de Crăciun! — cum remarcă unul.

— Nici pe dumneata nu te-am uitat, mai ales pe dumneata, — se apropie de Octav Apetri gazda inșoțită de Alexandru cel Mare — o să-ți facă desigur mare plăcere să ai în camera dumitale o fotografie de a lui Fānică.

Și îi vāri subț braț un tablou de-o jumătate de metru, învelit în jurnale.

— Și n'ai să te superi desigur — să n'o iei în nume de rāu — dacă te rog să iei șoșonii āștia.

Fānică i-a cumpărat cu două zile înainte de a se prāpādi, după Lipsani, și spunea:

Āștia sunt iarna cei mai buni prieteni ai mei. I-ai dumneata care ai fost cel mai bun prieten al lui!

Octav Apetri nu îndrāsnii să-i tragă în picioare și îi inveli într'un jurnal.

Din prag Alexandru cel Mare îi mai spuse odată.

— Și mai vino pela noi! oricānd: ca la dumneata acasă! Nu te jena! Prietenii lui Ștefan cel Mare sunt și ai noștrii.

Traversā repede o stradă, oprindu-se după colț ca un borfaș. Rezemā acolo tabloul de ulucă și își trase șoșonii în picioare.

O clipă nici nu răsuflă. Să simtā această necunoscută senzație în toată splendoarea ei.

Luā apoi din nou tabloul la subțioară și începu să alerge pe străzi fericit.

Viața! Viața!

Ani de zile a privit în vitrine și-a visat o pereche de șoșoni.

Se oprește nedumerit. Și acum dece fuge ca un desmetic? Ar trebui să meargā încet, să-și audā fiecare pas moale de cauciuc pe asfalt, să guste pe inderete din această neașteptată fericire.

Calcā rar legānându-se în pași de vals. Și fredonează. Decānd oare n'a mai fredonat?

E puțin amezit și stomacul e ca o ghiulea de plumb.

A mâncat poate prea mult.

Dacă s'ar rāsbuna mortul?

Dacă i-ar veni, spre exemplu, după o masă atât de bogată să vomiteze?

Și speriat aleargā din nou, ținādu-se cu plama de gurā.

Urcā scările casei în goană cu vântul parcă după el. Nu se știa superștișos.

Deschide pe băjbāite ușa și răsuflā adānc, ușurat, zāmbind.

Scoate trenchotul și își admirā șoșonii. O să se întindā în pat și o să doarmā cu ei în picioare trei zile și trei nopți. Acum poate să vinā Crăciunul.

Sfășie jurnalele depe tablou și-l reazimā de zid.

Se dā cāțiva pași înapoi, îl privește lung și dintr'o parte și dintr'alta și i se pare că geamul e murdar.

Atunci scoate batista, se apleacă și îl șterge induișat.

— Prietenul meu Ștefan cel Mare.

NEAGU RĂDULESCU

ULTIMA CALATORIE

(nuvelă inedită)

de COCA FARAGO

Dela gară, până la vila de pe malul râului, drumul era lung, mărginit de arbori înalți și încoaciți pe după dealuri răscolite deasupra cărora cerul violet părea, în grava lui nemăcar, o prelungire a stâncilor din depărtări. Doctorul Radu Brancea văzuse și cerul și stâncile. Asemănarea dintre ele nu-i umise, pentru că el nu mai putea fi atent decât la vaierul roților trăsorii.

Nici vesel, nici trist nu fusese, plecând. Și tot astfel era. Doar ochii îi obosiseră, neprivind nimic. Deacea, privind, acum, lui Radu Brancea i se părea că se uită prin fum la tot ce-l înconjoară. Călătoria, — ca nicio dată spre ceva încă năstul, răbdător, liniștit, pentru că nu el își hotărâse călătoria. Nu-l surprindea nimic. Nu căuta să-și închipe cum e acolo unde avea să ajungă. Din când în când, tot ca printr-un văz subțire, venindu-i gândea că trebuie să-și alunge înăfăra, lui însuși de neînțeleș. În căpetele acea, vroia să-și fie cald ori frig, sete, foame, teamă, înfășișit: să se ivească, de undeva, o punte între el și ceiace i se întâmplă. Zămbise, odată, unei asemenea clipe, bănuind că în același chip începe să se destrame puterea de gândire și prezența în viață a pacientului întins pe masa de operație, aspirând narcotici și numărând (așa cum i se recomandă: „dela trei sute, îndărăt!”)... „două sute nouăzeci și nouă, două sute nouăzeci și opt, două sute nouăzeci și șapte”. Venise dreptă, călcând apăsat, privind vested împrejur. Nu părea bolnav, nici tristă. Nici măcar abătută. Se ucea pe masă calmă, fără nici-o ezitare. Se desbrăcă singură, încet. Din cealaltă cameră, unde își spăla mâinile, prin ușa întredeschisă, el îi urmărise mișcările. După ce se culcă, îi trimise un început de zămbet. Doar un început, pentru că ochii ei, închizându-se, re-duseră acel zămbet la o grimasă a gurii trandafirilor. Strânse buzele. Observându-i mimica, surorile și sub-hirurgul înțeleșeră că e neobisnuit de atent la ceiace avea de făcut, ori că e mult mai preocupat de alteleva și-l plictisese ceiace avea de făcut. „Nu poți ști nicio dată ce se petrece în mintea doctorului Brancea”, spusese surorile, sub-hirurgul, asistentii, bolnavii. Se revăzu lângă instrumente...

— Să nu simt nimic, domnule doctor...
Soaptele nu însemnaseră nici rugămintă, nici poruncă. Nu-și amintea să mai fi auzit asemenea soapte... Avea douăzeci de ani și nu mai fusese operată. Îi reține numele: Daniela Stanovici. Și ochii. Hotărât, nu-i putuse uita ochii. Inerentă să-și zămbească iar și reuși târziu, auzind-o cum se oprește din înșurubirea țărăganată de numere. „Ce albe sunt aici, toate”, gândi. Se uită, apoi, la somnul picioarelor netezi și lungi. Vru să privească și mâinile, se răzgândi și ceru bisturiul, în soaptă. „Nu s'a răstit, ca de obicei?”. Își spusese prin priviri, unul altuia, asistentii. Carnea se desface, foșnind ușor. I s'a părut că a început a pași dea, supra unor ierburii crude. Ascultase de atâtea ori foșnetul acesta, de mers pe ierburii crude... Căci, în plin scara de amiază, când oamenii se odihneau dormind ori ne-dormind, cu ochii închiiși, el, tipul, pornea să străbată ogorzi și apoi, de cealaltă parte a lui, umbra, ascultându-și pașii, până acolo unde înălțarea vre-o cărare de umbră. Se oprea. Se culca pe spate, închidea ochii. I se părea întâi că va să doarmă. Mai pe urmă, înțeleșea că nu somnul îl chemase de peste întinderea insorțită, să-și lipească umerii de pământ, așa ca și cum ar fi vrut să audă cu el ce tace printre rădăcini. Și deschidea ochii. După aceea, înălța o mână în dreptul lor, cu degetele desfăcute. Degetele se lipeau unul de altul. Atunci, mâna începea să se miste în sus, în jos, în toate părțile, desenând pe cer un pom, o casă, o pasăre... Când ostenea, cobora pe piept să se sprijine de cealaltă. „Stau ca mortii”, își spusese câteodată... „cu mâinile cruciș pe piept și cu ochii deschiși...”

Încetarea huruitului ce-i întovărășea mersul înapoi al gândului, îl făcu să tresară.

— Am ajuns? întrebă.
— Da, da, i se răspunse, aici este.
Cobori treapta prăfuită, urmărindu-și cu privirea negraba din mișcări. Se opri. Și se întoarse, parcă să vadă unde ajunsese, ori hotărât să urce îndărăt. Când se urni trăsura, ridică fruntea și porni să privească rostogolirea de roți, copitele cailor, caii, pe urmă țărâșii rotile, umerii omului de pe capră... — așa, până ce auzi în juru-i o liniste cumplită, amețitoare. Observă că în ochi nu mai adăpostese decât priveliștea netedă a drumului mărginit de arbori înalți. Dela cel din urmă pe care-l zărea, privea-i, — sbor abstrahu — trecu dealungul trunchiului și al frunzișului, rămase o clipă în vârful unui deal și după aceea parcă lovindu-se de cerul increment, se prăvăli... — ceiace-l răsuși, întreg, spre acolo de unde se răsușise ca să pândeașcă îndepărtarea trăsorii. Privirea i se învioră, pe dată, ca în preajma unei regășiri... De culoarea stâncilor din apropiere, cu ferestre mici, tăiate asimetric și tot asimetric vag împrejmuite de plante agățătoare, casa părea a nu fi fost înălțată lângă un munte, ci săpată în el. Radu Brancea nu avea de unde ști că numai amurgul dăruia zidurilor ciudată înfășișare și înaintând către ea, se pomeni întrebându-se cine le-o fi putut-o realiza și cum. Pe unul din stâlpii dintre care cele două aripi ale porții închise păreau să ele de piatră, la fel cu stâlpii, sta scris cu litere adâncite, strâmbte: „SIN-GURA”.

Probabil numele vilei, își spusese Radu Brancea. Și reciti.
— SINGURA...
— Și atingând poarta, șopti:
— Singura...
Prin degete fiorul îi supără, ca un început de amor-teală. Strânse degetele și împinse poarta, cu pumnul.

Îmbrățișarea lui Simion Simion îl îndulșosese. Fuseră colegi, în liceu și în doi ani de facultate. Și prieteni. Prietenii buni, cu toate că deosebirele dintre ei erau mari și cu neputință de înlăturat. Așezându-se, căută să-și zărească, în oglindă, chipul și să se asigure că el nu îmbrățișase atât... Simion Simion își aprinse țigara și spuse foarte tare, privind-i:
— Înșfășit. Bine că trăiești și te văd. E o vesnicie, decând aștept bucuria asta.

— Și mai încet?
— Câți ani ori te trecut?
Cel întrebător rosti, ca să răspundă:
— Cincisprezece.
— Nu se poate, se revoltă Simion Simion. Apoi se gândi puțin și izbucni:
— Zece sunt, măi, Zece.
— Zece, repeli, uitându-se iar către oglindă. Radu Brancea. Întrețeauna el părise mai tânăr. Când s'au întâlnit, în clasa întâia de liceu, dintre ei doi, Simion Simion părea să fie „pui de țaran” — cum îi ziceau băieții lui, încludată, ori de câte ori se convinsese că el, Radu Brancea, învăța din ambite, mai lesne și mai trairic decât învățau ei, din datorie sau din tradiție). Ursuz, neîndemănatec la joc, tăcut, cu obraji ostentiți, stia să-l asculte, mai bine decât oricare altul.

— Brancea vorbește, Simion tace. S'ar fi putut să nu se pomenească prieteni? — spusese colegii.
— Acum... fie zece... fie cincisprezece... Ai venit? Ai venit, Asta-i. Slavă Domnului că te-ai îndurat. Fără să te chem, nu veneai tu, sunt sigur. Dar ai fost în stare să nu vii, nici după ce te-am chemat, ca în alte dată...
— Și foarte încet:
— Rău făceai...
— I se stinse țigara. O aprinse, trase câteva fumuri. O aruncă.
— Începu să mi se urască prea de tot... Prea eram singur... prea...
— Cum, „singur”?
— Dacă-ți spun...
— Fata unde-i?
— Aici. De un an, stă cu mine, mereu. Înainte știți: pleca, se întorcea, iar pleca... iar... Acum, e aici. Dar ce are a face? se răsti.
— Înși scriai, doar, că vă înțelegeți și vă iubiți.
— Așa e. Ne înțelegem și ne iubim. (Își duse fruntea spre o mână.) Dar gândurile? Ce nu li-am scris? Pot eu să nu mă gândesc și să nu-mi dau seama de nimic? (Fără să-și fi atins fruntea, cobori mâna. Înălță fruntea și) Nu pot, răspunse tot el, după ce așteptă zădar-nic să i se răspundă.

— Nu înțeleg, se nedumeri încruntându-se Radu Brancea.
— Nu înțelegi?
— Nu.
— Păi nici nu-i de înțeles...
— Adică?
— Adică: nu e ceva de priceput, până nu aștepți, cu răbdare, să-ți se explice.
— Bine, Aștept, Explică.
— Nu-mi trebuieșce cine știe câte cuvinte, pentru asta. Uite: mie-teamă că am s'o pierd, așa cum am pierdut-o pe Draga. Înțelegi?
— I-a moștenit nervii, se înspăimântă doctorul.
— Nu, zămbi Simion Simion. Nervii nu i-a moștenit. Numai ochii și mâinile și părul.
— Ti-a vorbit vreodată despre... despre moartea ei?
— Nu. Ea nu vorbește despre moartea nimănu.
— Își privi, unul câte unul, degetele, pe urmă reve-rele hainei. Le scutură, desi nu avea ce scutura de pe ele. Nici măcar despre viața ei, nu-i vorbește. Truda, nicio dată... Dar nu asta străbătu mintea lui Simion Simion, ci alteeva:
— Pe cât îmi amintesc, șopti, nici Draga nu-mi spusese nimic, Totuși...

— „Draga... Lui Radu Brancea i se păru că o vede în dreptul ușii, pentru că în momentul acela, se uita către ușe. Se ridică, întocându-se din mers, către fe-reastră. I se păru că o vede în dreptul ferestrei, pri-vind afară. Vru să meargă, întracolo, să se uite și pe fe-reastră. În auz, îi răvnie huruitul trăsorii. Se răzgândi. „Ciudat, gândi. Parcă o revăd aici, unde n'am văzut-o niciodată”. O cunoscuse la Veneția, Ve-neau de la Paris. Acolo rămăsese Truda, despre care povestea că are opt ani, și că e umitor de inteligentă. „Hm... toți părinții spun, despre copiii lor, că sunt um-itor de inteligenti”, mormăise Radu Brancea, în gând.
— E frumoș aiel, Nu-i așa, doctore?
— Da, e frumoș, Doamnă...
— Știi de ce n'am vrut să văd Veneția până acum?
— Nu...
— Eram prea tânără. Ași fi fost capabilă să mă foto-grafiez cu porumbel. Am evitat ridicolul...
— Au stat împreună, câteva zile. Pe urmă ei au ple-căt și ei a rămas: mai singur, fără amintiri, cu aceiași tristețe în albastrul ochilor și în mâinile cu degete sub-țiri, prelungi... Draga i-a scris de câteva ori. Nu i-a răspuns nicio dată. Scrisorile au rămas acolo într'un sertar, nerecitate... Venind în țară a uitat să-și înștiin-țeze așa cum făgăduia la despărțire. Peste doi, trei ani, Simion Simion scrisese: „Inchipește-ți, Radule. S'a aruncat în apă, Dece?”... „Dece” s'a aruncat în apă sau „dece” a vrut să moară? se întrebă... „Și dece mă întrebă pe mine?”. La răspuns lui Simion Simion dar nu la întrebare, ci pentru a-i spune că e bolnav. În ce-pură o corepondență. El scria foarte puțin. Simion Simion mult...

— Știi, spus, nu te-ai schimbat deloc, Simioane...
— Mi-a albit părul... Mi s'au adâncit obraji...
— Eran tot așa...
— Când?
— Acum cincisprezece ani, la Veneția.
— Zece...
— Zece, consimți din nou doctorul și zămbi.
— Adevărat. Eu am îmbătrânit de mult.
— Sunt mai bătrân eu.

— S'ar zice.
Lui Radu Brancea i se păru iar, că intră cineva pe ușe. Întoarse capul și nevrând să privească oglinda, vru să vadă cele două tablouri de lângă altă ușe. Porni în-tracolo și renunță, pentru că-și dădu seama că nu-l interesază de loc, peisagiile mohorite, unul cu o turle-de biserică.
— De când ești bolnav, Radule?
— Mai bolnav, de vre-o câțiva ani. Ti-am scris... Se așeză în fata lui Simion Simion, de cealaltă parte a biroului. Întinse o mână și luă, din întâmplare, o carte cu scoarțe tari. O deschise și nu citi nimic. O lăsă, acolo de unde o luase.
— Ar fi trebuit să vii din vreme aici, să te odihnești în aer bun.
— Nu mă persecută ceiace ar fi trebuit să fac... și nu regret nimic din ce am făcut.
— De acela ești încă tânăr...
— Nu. Eu sunt încă tânăr, pentru că am fost sărac. Tu ai fost bogat. Nu m'am căsătorit. Pe când tu... Ia spune-mi, Simioane: de ce te-ai însurat?
— Tăta umerii:
— O iubeam pe Draga.
— Să-ți fi continuat studiile...
— Nu-mi vorbi decât despre ceiace am făcut. Lasă de o parte ceiace așa îi putut face.

Radu Brancea se apropia de ușa pe care intrase, căci dindărătul ei, îl ajunșese amintirea celor câteva trepte urcate în pripă, terasa, pomii împrejur... Deschise ușa. Toate erau ca în amintire: și terasa, și pomii și scara. Nu recunoscuse liniștea, fiindcă, odată cu începutul de somn al amurgului, prinsese a se mlădia în aer o lim-pezimă nouă.
— Lucrăse mult ca de obicei?
— Aproape deloc, răspunse și se întoarse către fe-reastră, în dreptul căreia părea că așteaptă să revadă cum apare ceva ce nu fusese până atunci...
— Da, continuă. Am vândut instrumentele.
— Când?
— „Nu mai operez...
— De când?
— De vre-o trei ani decând mă simt mai rău. Simion Simion vru să tacă și rosti:
— Cine ar fi zis?...
— La fereastră, dintr'odată, răsări Draga, întoarsă ca să privească afară.
— Nu-i așa? spusese uitându-se din ce în ce mai pă-trunzător. Cine ar fi zis?...
— Și se apropie de fereastră, să alunge nălucă. Văzându-l acolo, Simion Simion bănuî că admiră priveliștea. Surăse, multumit:
— Rămâi aici, dacă vrei. Ești în casa ta. Mă tem însă că, într'o bună zi, are să-ți se urască și ție...
— Crezi?
— Aici suntem numai: Truda, eu, Doica — femeia care te-a primit adineauri — și servitorii, niște țărani posaci...
— Întinse o mână către aerul intraripat și adună, pe fiecare deget și în palmă o înflorare:
— Și mai sunt, iată: pădurea, munții, râul... De aici se aude și șiputul apei.
— Simion Simion răsă:
— Bine, așa, mai sunt multe... Păsările, stupii, grădina cu trandafiri galbeni...
— Grădina cu trandafiri galbeni!

— Da, fiindcă Trudei îi plac trandafirii galbeni, are o grădină întreagă pentru ei.
— Radu Brancea se răsuși, să privească ivirea nălucii în dreptul ușii... Un păienjenis de umbre pîlpitoare și subțiri, învăluseră, pe furis, odaia. Și de nicăieri, pogoriseră noul liniști, strani, ca niște nedesluse preve-tiri. Așteptau, ochii lui Radu Brancea. În cumintea lor nemăcar, așteptau, cum așteaptă orice tăcere un cu-vânt și orice cuvânt o tăcere. Străină de vrerea lui, devenise această îndelungă așteptare și tot străină de vrerea lui, încet, i se înșine o mână din ale căreia mă-runte, câteva clătănări, își dădu seama că desprinde în-chipuirea nălucii nemaivenite. Și, atunci își aminti cum i se părușe că aude, în șiputul apei, un zgomot mic, de pas fără grabă. Apoi, o clipă, două, nu putu gândi nimic și nici feri privirea: nălucă pornise un mers înainte:
— Bună seara, tată.

„Pe Truda o găsseau diminețile, adormită de curând, pe marginea patului, cu obrazul stâng ascuns în peria. Somnul ei nu semăna, poate, cu nici-un alt somn, de-oarese nu-i aducea odihnă, nu-i aducea oboseală, nici vise. Și-l numise cândva, într'o scrisoare pe care uitase s'o trimită Maurei (o pictoriță uriașă și genială, aban-donată pe totdeauna, de fericiți, într'un orașel din sud-ful Franței): „singuratele cu ochii închiiși” (Maurea n'ar fi înțeles cuvintele astea, Maurea, demult, nu mai înțeleșea decât mureșul celor care i a păneză. Din ate-lierul ei lipseau, mereu, lumina și florile, cum pe buze îi rămăsese, — Truda nu încercase aafia ori bănuî de-când, — absența oricarei înseninări. În acest atelier, gândul Maurei închipuia flori și lumini, arbori, turle-de biserică: „vederi de nicăieri”, — le zicea —, pe care mâna-i aspra, cu unghii late și vinete, le arunca spre văzul altora. Toate tablourile ei erau furtuni de nuanțe neceutate, dureroase. În tinerețe, — avea peste patru-zece de ani —, făcuse două portrete premiate de Salo-nul Oficial din Paris, tot fără model. Unul se intitula: „Cartea cu basme” și altul: „Maurea”).
Truda nu avea griji, nici dezamăgiri, nici bucurii mari.

Tristetele-i trăiau deosebit de întâmplări și îngându-rări, vesnie. Le ducea, câteodată în priviri, alteori pe fruntea pală sau în orba neliniște a mâinilor cuminti. Tristetele Trudei începeau înaintea vieții ei. Nu le tăl-măcise nicio dată și deacea, probabil, nu plănșese decât atunci când Simion Simion a poruncit oamenilor (ce mulți se strânseseră) să caute prin apă, trupul din a-murgul căruia Draga își gonise — zădarnică inmu-gurie — sufletul. Fiindcă plâns nu însemnăză numai graul de lacrimi al ochilor, ci înfrățirea inimii, a gâ-n-dului, a clipei în care te afii, cu lacrimile din ochi. Or, dela plânsul pentru Draga nu mai fusese niciunul... Mersul ușor, hotărât, gesturile puține, discrete, gura și ochii, rochiile negre, — toate la fel (ca nopțile mele, spunea) și părul străns împletit și adunat, cumună, în jurul capului, îi dădeau înfășișarea unei precise aminti-ri despre Draga.

Simion Simion făcu prezentările, după care, sovăind, Radu Brancea înaintă spre mâna întinsă a nălucii. Se opri la câțiva pași distanță de ea. Truda se apropie atunci și luându-i mâna, îl privi, continuând să tacă.
— Vorbeam, tocmai, despre frumusețile acestui ținut, rosti într'un târziu, negăsind altă frază și simțind că el trebuie să vorbească întâi. Ați venit pentru a-mă dă-ri convingerea că ele nu sunt niște fermecătoare nă-luciri...
Truda zămbi. Nu-și retrase mâna:
— Nu sunt frumoasă, domnule doctor. Ți se pare, doar, și de vină e numai amurgul, cu minunata-i însu-șire de a înfășișa totul altfel de cum e. Vroiam demult să te cunosc, pe lângă povestile tale în care, mărturis-se, nu credeam să fi pătruns nici-o umbră de adevăr. Îți ești foarte drag tatei. Și mă bucur că ai venit, îți mulțumesc pentru asta, știu decând și cum te așteptă și-l văd fericit. Orice fericie a lui e și fericiea mea.
— Putin mai înaltă decât era Draga. O vedea bine, a-cum, și mai armonios proporționată. Încercă să-i inchipe alți ochi, alte mâini, altă plepănătură (dece?) și nu izbui, își reaminti mâinile Dragei... Avusese drept-tate Simion Simion: îi moștenise mâinile... și ochii... și părul. Sigur că avusese dreptate, de vreme ce, adineauri, văzându-o, i se părușe că revăd nălucă dela fereastră. Hotărât, nu mai trecuseră clipe ca acestea. Cu alte cu-vinte, îi rămăsese necunoscută o frântură de latură a vieții, și câte altele încă, poate... Se pomeni înviorat.
Nu era frumoasă, Truda (nici Draga nu fusese fru-moasă) dar prezența ei învălvia și liniștea și zgomo-tele într'o vraje încertă, ca de melodie...
Simion Simion spusese, din prag:
— Mă duc să văd unde ț-au pus bagajele. Trimite să vă cheme la masă și să aprindă lămpile. Se întuceă...
— Bine, răspunse doctorul. Și Truda:
— La revedere, tată. Ai grije să pregătească mai de-grabă cina.

Pe urmă, când rămăsese singuri, își desprinsese mâna. Gestul îl stingerii pe Radu Brancea, pentru că-l îndem-nă să bage de seamă că firese ar fi fost ca el să se în-tâmple mai demult, urmă o tăcere incrementă din care nu putu lua nici-o hotărâre, pentru nimic. Truda îl pri-vea ca mai înainte: limpede, — parcă nevrând să știe că și el o privește, parcă negândind. „Ce ar mai putea fi de acum înainte?”, se întrebă și cuvintele i se lipiră, unul după altul, de auz, ca și cum n'ar fi fost rostite numai cu mintea.
— Ești demult aici, doctore?
— N'o auzi,
— Doctore...?
— Tresări:
— Domnișoară?
— Ce distrat ești... La ce te gândeai?
— Vă priveam...
— Mă priveai, Dece?
— Pentru că... pentru că sunteți fiica bunului meu prieten... a celui mai bun și mai drag prieten... Pentru că sunt vre-o șaptesprezece ani de când aștept să vă cu-nosc... și pentru că v'am cunoscut... Pentru că... înșfăși-sil...
— Eu te întrebam dacă ești demult aici.
— De vre-un ceas și ceva, cred...
— Cum lai găsit pe tata?
— Dacă nu mă înșel, citea un ziar și fuma...
— Nu vroiam să aflu ce făcea, doctore. Ce zici, a îm-bătrânit mult?
— Nu, nu...
— Ba da. (Nu-l mai privi, câteva clipe). E foarte trist. El zicea că e numai plictisit. Să nu-l crezi. E nu-mai trist.

— Intr'ată?
— Mai mult decât îți pot eu spune. Dela moartea mamei. De atunci... (își deschisese mai tare ochii). Știi cum a murit?
— Simion mi-a vorbit... parcă... de o boală de nervi... de o sinu...
— Tăcu, stânjenit.
— Da, Sinucidere.
— Merse până la fereastră. Sprijinindu-se de pervaz, în zăre:
— Vino, doctore.
— Când îl bănuî lângă ea, întrebă:
— Vezi așa?
— Da.
— E cel dintâi mormânt al mamei...
— S'a aruncat în apă, știu.
— Il rugasem pe tata s'o lase acolo unde o călăuzi-seră gândurile și simțimintele-i chinuite. El a plâns și a dat poruncă să fie îngropată. Eu, de atunci, în mur-murul apei îi aud pribegia netemeinică a sufletului mereu...
— Dacă am fi uitat să culegem trupuș speriat de viață, așa odihni pe malul râului sau î-și asculta freamătul, fără să-mi dau seama că în el, — de atâtea nopți și zile, — o spaimă inconvoale mersul undelor, ca pe o tulpină pe care înalță și subțire, absența oricarei adieri. Îi călău mână cu ochii. Simți cum privea ei, hoină-ră între nămeți de taină, îl ia de mână și-l apropie mai tare de fereaștră deschisă către toate amușirile din el.
— Auzi?
— Nu-i așa că nici-o apă nu spune susurul asta? Nu-i așa?
— Poate... îngânăru buzele, tremurând ușor, înainte ca el să fi putut răspunde: „Toate apele susură la fel”. Privirea Trudei zăbovi în fiorul buzelor lui și nevrând, întoarse capul și se uită, întrebător, la ochii desfăcuți în umbră, ca doi faguri de lumină jucășe. I se păru că ametește. Pe urmă, i se păru că vrea să spună ceva. Mișcă buzele. Nici-un cuvânt nu se ivi. Dar între umeri și sub fiecare deget, i se culbără fulgi subțiri de ascuțită și caldă toropeală, pe care numai vârtejul unei sărutări ar fi putut s'o ningă. Pleoapele alunecară — valori — peste rostogolirea de priviri înourate și tăm-plele învârtăru un vuet picurând, în care zvăcnetul îi se topi, fierbinte, ca o durere. Clipele se lărgiră în li-niștea golită și gândul trăi lui — pământ și cer, — de-parte și foarte aproape, nicăieri, veghe a mortilor în adormirea celor vii. Truda zămbi, fiindcă din toate asta nu înțeleșea nimic. Venise, din preajmă-i și de din-cole de malul nevăzut al apei și de pe marginile dealu-rilor peste care se lăsaseră desfășurări de, val al bă-strui, ceva nou, șerpuit, adumecat în visele de după somn, cu brațele și cu genele închipirii...
— Spune, doctore, te-am mai văzut vreodată?
— Intrebăse, pentru că avea nevoie de o lămurire, indi-ferent care, de un răspuns. Trebuia să audă cum i se răspunde ceva. Se vedea, se asculta parcă, se simțea întrebare și privea și asculta și simțea, în juru-i, în-trebări. Toate: altele decât cele ce se pot rosti, ce se știu roști. Crescuseră, din mâinile ei și din privirea lui, din privirea ei și mâinile lui, între ei și până deasupra lor, înfățișând un fel de țesătură, ca de fungiei luna-teci, subțiri păienjenșuri tremurătoare și la pândă, ceva care nu era înțeleș și nu vroia înțeleș... Radu Brancea respinse nălucirea, lipindu-și palmele de fata întrebă:
— Nu, domnișoară. Până astăzi, nu ne-am întâlnit...
— Ciudat, murmură și merse un pas către el, îi luă mâinile de pe față și i le reținu într'ale ei. Și nu mai spusese nimic. Desigur, și clipele tăcerii acelea se înfă-șișau desirare, prea multe...
— Ce ți se pare „ciudat”?
— Simțământul de recunoaștere pe care mi l-a dat, — nu înfășișarea d-tale, nu tăcerea sau glasul d-tale, nu d-ta, ci tot ce a putut și poate fi odată cu prezența d-tale, aici, lângă mine. Priepți?
— Nu, răspunse îngrozit. Nu pricep nimic.
— Nu-l mai privi:
— Mi s'a părut adineauri, când ți-ai acoperit fața, că trăiești aceiași impresie.
— Cum ți-ai putut închipe așa ceva?
— Ai făcut gestul pe care îl gândeșem eu, pentru mine însămi. Ciudat, nu? Îi lăsă mâinile fără de care se găsi dezorientată, singură, zădarnică, Radu Brancea gândi: „într'adevăr, mâinile Dragei au fost, adineauri, aici, pe mâinile mele”. Își aminti cum Draga, ori de câte ori vroia să-l povestească sau să-l întrebă ceva, îi prindea, pentru o clipă, într'un fel de atingere științică, într'un fel de mângăiere, mâinile amândouă, cu mâinile-i pa-lide și puțin tremurânde. „Știi, doctore, câteodată îmi obosesc mâinile, de liniște sau de zgomot sau de gâ-n-duri numai, ca bătaie unei inimi. Când am să mor, mâinile îmi vor adormi întâi și întâi, sunt sigură. Nu zămbi, doctore, moartea e ceva trist... „La moștenit mâinile și ochii și părul, spusese Simion Simion și el se înflorase. Ba nu: crezuse că nu poate fi așa decât pentru Simion Simion, și zămbise compătimitor, proba-bil... Ar fi vrut să știe ce gândește, în mersul acela de clipe unalioase, Truda. I se păru că-i află gândul: a-ceiași. Poate același gând. Sigur același. Ba nu... Ea nu avea de unde cunoaște ceiace-i aparțineau lui și numai lui, în amintire și în tot ce trăia, cu vuet, în el, din-cole de el, pentru el... Ori poate cum pe falăfulul gâ-n-dului nu e și cu putință să-l mărginești, nici să-l curmi. Trudei nu i-a fost greu să-l înălțete în tainele ochilor ei mari și liniștite și să-l dăruiască sufletului ascuns în sufletul ei...
— Știi, doctore, sunt zile în care nu mă recunosc. Da. Sunt zile, când și când, la fel cu asta, în care faptele și simțământele mele sunt ale altcuiva. De multe ori, mi se pare că am murit și numai pentru a nu-l măhni pe tata, continui să vorbesc, să răsă, să dorm și să mănânc. la fel cu toată lumea. D-tale ți s'a întâmplat vreodată?
— Nu...
— Te cred. Asta nu se întâmplă oricui. Pentru asta, trebuie să fii blestemat sau...
— Radu Brancea, fără voia lui, răsă și apoi o îngână, ca un ecou:
— Blestemat.
— Nu rade, e ceva trist, să fii blestemat sau bine-cuvântat.
— „Binecuvântat”? De cine?
— Tot de acel care ar fi putut să-ți blesteme. Are un nume dar nu-l rostesc.
— Dece?
— (Mi s'ar părea că-l chem prea aproape, m'ași teme să nu-l izgoneșc...
— Nu i-am spus numele decât atunci când am avut să-i cer ceva. Să-l spun și acum? Pentru ce?
— “...
— N'am să-i mai cer nimic. Nu mai vreau nimic. (îl privi adânc). Ești aici.
— Pe urmă, se duse la masa de scris, dădu într'o parte câteva cărți și luă o cutie de lemn pietat. Doctorul veni lângă ea, de parcă l-ar fi chemat.
— Mama ținea în caseta asta niște scrisori dela d-ta. Nu se poate, se apără. Nu i-am scris nicio dată...
— Niște scrisori ale d-tale către tata. E același lucru. Le-am pus într'un sertar, nu mai știu în care, laolaltă cu bijuteriile și broderiile rămase, imi trebuia caseta. Păstrez în ea o jucărie de care te-ai fi înspăimântat dacă... Dar nu-ți spun încă, întâi să-ți arăt grădina cu trandafiri galbeni. Vrei?
— Deschise o ușe. Strigă:
— Tată! Natalia! Ne ducem în grădină. De acolo, venim la masă. Nu ne mai căutați. Auziți?
— Da, da, răspunse doica. Te auzim. Nu întârziati. Incepe să se lase răcoarea.
— N'avea grije, Nana. Ne întoarcem îndată.
— Inchise ușa. Puse cutia la loc. Și cărțile. După aceea, întinse o mână:
— Să mergem. Dă-mi mâna căci altfel te-ai putea rătăci de mine sau... înșfășit, vreau să te duc așa, ca pe orbi... Vino, doctore.
— Porniă încet. Trecură terasa, coborîră cele câteva trepte și se prălinseră printre arborii care cleugeau, de pe aripa de întunerec ce acoperise lin somnul amurgu-lui, murmură mici și minunate. Susurul apei se mlădia, venind prin liniște asemeni unei îmbrățișări și aci se părea că nu se mai aude nimic, aci te închipeai frân-tură din cântecul de profunțimendi și totul se întâmpla ca într'o bară lăsată în voia unei ape calme, verzi... Închizând ochii, Radu Brancea înțeleșe pe deplin ne-grăit nume de adineauri și spusese răspicat, alunecând, ca o umbră, pe urmele pașilor de nălucă:
— Dumnezeu...
(Urmare în N-rul viitor)

